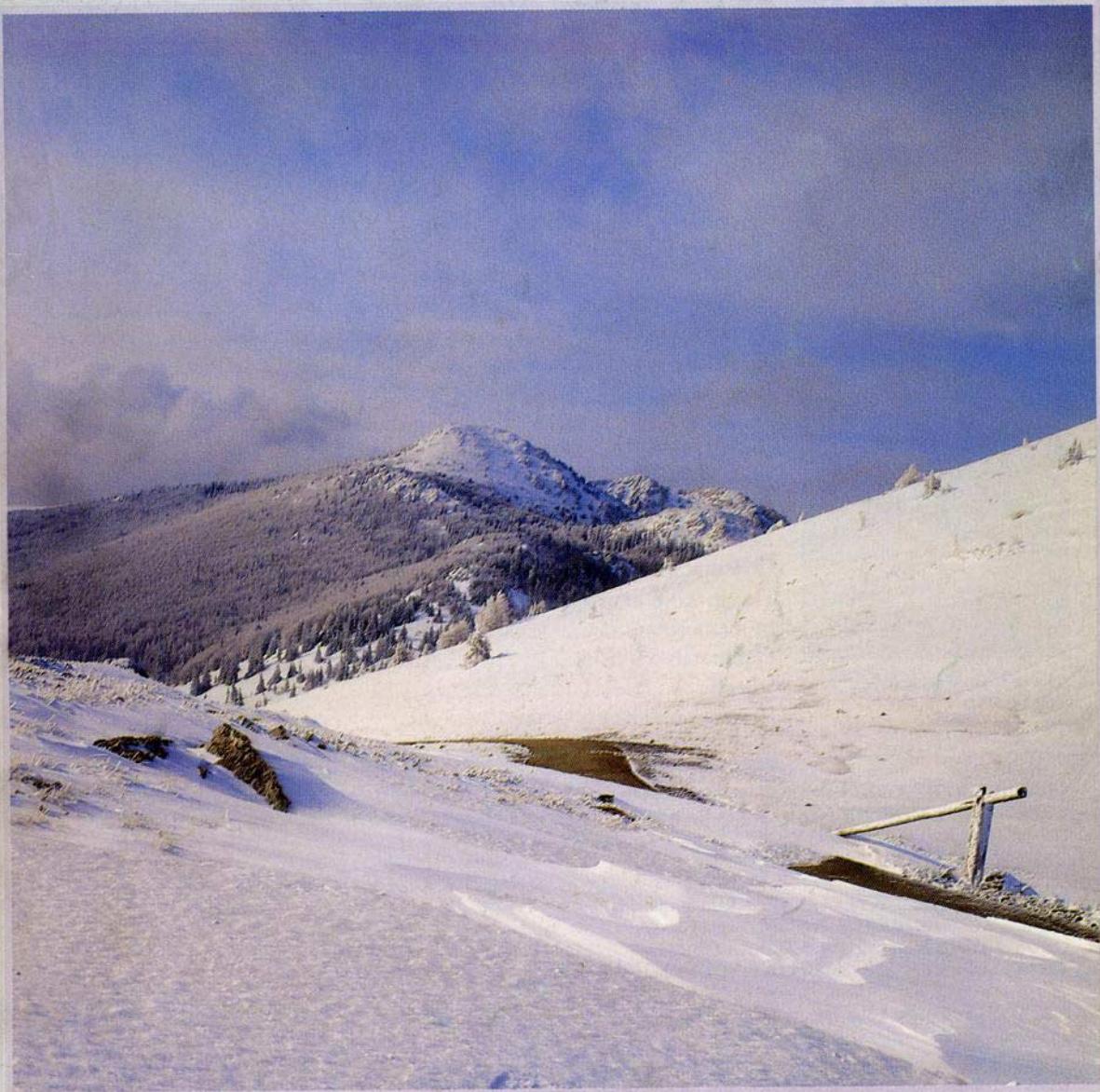

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 89

SIJEČANJ
1997

1

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION
Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22

Prvi broj izšao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SIJEČANJ 1997
JANUARY 1997

BROJ 1
NUMBER 1

GODIŠTE 89
VOLUME 89

SADRŽAJ

slika na naslovnoj stranici:
Veliki Zavižan s Vučjaka,
foto: Nino Marcutti

Godišnja priznanja najboljima.....	2
<i>Darko Berljak:</i> Hrvatski planinarski savez u 1996. godini.....	3
Natječaj za radno mjesto tajnika PSH.....	7
<i>Đenka Špralja:</i> Usporedba Grossglocknera i Mont Blanca	8
<i>Tvrtko Pervan:</i> Na Zaušlju	13
<i>Ivica Marijanović:</i> Dašak moći	14
<i>Darko Berljak:</i> Hrvatske planine iz zraka	16
<i>Smilja Petričević:</i> Brabonjci	20
<i>Miljenko Pavešić:</i> Vlak "Karlek" zvan	21
<i>Darko Bokšić:</i> Tragom jama tisućica na Velebitu	23
Zaštita prirode	25
Orijentacijski sport.....	26
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu.....	27
In memoriam	28
Planinarstvo u tisku	28
Vijesti	29
Hrvatski planinar u škole	32
Humor	korice 3

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 ZAGREB, Cesarca 5, tel i faks 01/ 271-752

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krinoslav Milas i Tomislav Pavlin

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22, tel. i faks 01/448-774 (8-14 sati).

NASLOVNA STRANA I LOGOTIP: Senaid Serdarević Seno

GRAFIČKI UREDNIK: Ivan Paheňák, Senaid Serdarević Seno

UNOS: Naklada MD, KOMPUTORSKA OBRADA: Art Forma i MGM studio NOVEL

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", vl. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

SURADNJA. Članke treba slati tipkane s proredom među recima, sa što većim izborom ilustracija (fotografija, dijapositiva, crteža, skica). Ilustracije se vraćaju autorima

Izlazi u dvanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Preplata za 1997. godinu 80 kuna (za inozemstvo 43 DEM), a uplaćuje na žiro račun izdavača broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT- ZABA-HR XX 25731-3253236. Važno! Na uplatnici treba u rubrici "Poziv na broj" upisati svoj preplatnički broj (ne JMBG), jer banka izdavača ne javlja ime uplatitelja nego samo taj broj. On se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog časopisa. Novi preplatnici trebaju taj broj tražiti od izdavača (pismeno ili telefonski) ili mu poslati fotkopiju uplatnice

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvorница boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva proslijedite (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92-9201 od 16. 3. 1992.)

HRVATSKI PLANINAR
U 1996.

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

U 1996. godini je, u skladu sa našim raspoređenim ciljem i nešto ranije objavljenim rezultatima našeg četvrtog godišnjeg izdanja časopisa "Hrvatski planinac", objavljeno istraživanje naših planinarskih aktivnosti u 1995. godini. U toj analizi je prikazan, da je u 1995. godini došlo do povećanja broja planinarskih grupa na 214, a ubroj planinara je povećan za 1100. Planinarski turizam je bio u 1995. godini smanjen za 30%, a naš broj planinara je porastao za 12%.

GODIŠTE 89

UREDNIK

Dr ŽELJKO POLJAK

ZAGREB 1997

GODIŠNJA PRIZNANJA NAJBOLJIMA

U ponedjeljak 23. prosinca 1996. u Društvenom domu HPS održana je tradicionalna Novogodišnja sjednica Hrvatskog planinarskog saveza i Planinarskog saveza Zagreba. Tom je prigodom, uz kraća izvješća o radu u protekloj godini, HPS dodijelio godišnje nagrade najuspješnijim organizacijama i pojedincima.

Za **najuspješniju planinarsku organizaciju** proglašeno je HPD "Jastrebarsko" za uspješnu organizaciju pohoda na Kilimandžaro i Mont Blanc te organizaciju Skupa za zaštitu prirode "Slapnica 96" i Okruglog stola o zaštiti prirode Samoborskog i Žumberačkog gorja.

Za **najuspješniji društveni rad** priznanje je dodijeljeno prof. dr. Željku Poljaku za planinarsko-turistički vodič "Hrvatske planine".

Kao **najuspješnjem planinarskom dužnosniku** priznanje je dodijeljeno Eugeniji Špralja, članici HPD "Pliva" iz Zagreba, za organizaciju foto-izložbe o zaštiti prirode, organizaciju planinarske škole, uređivanje Zelenih vijesti, održavanje predavanja i promičenu djelatnost na području planinarstva i zaštite prirode.

Za **najveći pojedinačni planinarski uspjeh** priznanje je dodijeljeno Borisu Čujiću, Darku Dularu i Vladimiru Paušiću, članovima alpinističke ekspedicije PS Zagreba "Grenland '96", za prvenstveni uspon u stijeni Igdlorrsuit Havn Towera, čija je glavna vertikalna stijena visoka 800 metara.

Za **najbolju društvenu akciju** proglašeno je organiziranje Zbora spašavatelja Gorske službe spašavanja u organizaciji Stanice GSS Split, u čijem je programu bila i pokazna vježba helikopterskog spašavanja unesrećenih alpinista.

Za **najvećeg sponzora** priznanje je dodijeljeno tiskari "Spiridon Brusina" iz Donje Lomnice za tiskanje promičbenog materijala za HPS i ekspediciju "Everest 96".

Ove su godine uručena i tri posebna priznanja, i to Hrvatskim željeznicama - Poslovi putničkog prometa, i Turističkoj zajednici grada Ogulina za uspješnu organizaciju turističko-planinarskog vlaka "Karlek", te Dolfiju Rotovniku za pomoć pri organizaciji alpinističke ekspedicije "Grenland '96".

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ U 1996. GODINI

Darko Berljak, Zagreb

U 1996. godini je, sukladno dugoj tradiciji uspjeha naše planinarske udruge, organizirano mnogo zajedničkih akcija s nizom zapaženih pojedinačnih ostvarenja i vrhunskih rezultata, uvijek s ugrađenom teško mjerljivom količinom volje i entuzijazma koji su znak prepoznavanja Hrvatskog planinarskoga saveza.

Kvaliteta rada se i u 1996. poboljšala, kao i u prijašnjim razdobljima, pa se sa sigurnošću može tvrditi da taj ustaljeni smjer razvitka neće izostati ni ubuduće.

Financije. Poslujemo uspješno, veličinom od blizu 400.000 Kuna ukupnoga godišnjeg prihoda. Od toga je oko 35% od članskih markica, čiji se iznos vraća organizacijama putem osiguranja članova i djelatnosti stručnih komisija. Svi ostali troškovi, kao što su osiguranje objekata, materijalni troškovi, održavanje voznog parka, neke akcije Saveza, usluge i slično, podmiruju se sredstvima koja se pronalaze izvan planinarske organizacije putem dotacija, sponzorstva, donacija ili vlastitom djelatnošću. Mnoge slične udruge imaju znatno veće poteškoće s osiguranjem sredstava za rad, a mi imamo višegodišnji uravnovežen rast prihoda koji omogućuje da se ostvare svi zacrtani i dogovoreni planovi rada Saveza. Godinu završavamo finansijski pozitivno, opet s pričuvom za prvi nekoliko mjeseci u 1997., dovoljno dok nam ne stignu novi prihodi.

Broj planinarskih društava i dalje se povećava i danas ih je u Hrvatskoj 134, sedam više nego 1995., čime smo se vratili na njihov broj prije Domovinskog rata.

Broj članova povećava se posljednje četiri godine stopom od blizu 20% godišnje i 1996. završavamo s gotovo 20.000 članova; od toga je 40% seniora, a 60% mladeži i umirovljenika.

Devetog ožujka je u Zagrebu održana sjednica Glavnog odbora HPS, na kojoj je izviješteno o radu u 1995., a izloženi su i odobreni planovi stručnih komisija za 1996. godinu. U nastavku te sjednice održana je Skupština HPS, kako bi naša udruga prilagodila svoj statut novom Zakonu o športu.

Na Sajmu športa na Zagrebačkom proljetnom velesajmu već se četvrta godinu zaredom vrlo uspješno promiče naša udruга, gdje kao jedini izlagaci dobivamo najatraktivnije mjesto bez ikakve naknade. Na Sajmu prikazujemo svoje djelatnosti. Umjetnu stijenu, koja je sastavni dio našeg prostora, postavlja organizator o svom trošku. Uz športsko penjanje naših članova i održavanje natjecanja na toj stijeni, omogućuje se penjanje i samim posjetiteljima, a tijekom trajanja te priredbe taj prostor razgleda više desetaka tisuća ljudi.

Rad u međunarodnim organizacijama i dalje postavlja naš Savez među vodeće u Hrvatskoj jer, osim delegata u Skupštini UIAA, imamo člana Vijeća UIAA, predsjednika Svjetske penjačke federacije i predstavnika u Izvršnom odboru CEC UIAA. Naš je predsjednik sudjelovao u radu Vijeća UIAA u Flagstaffu (SAD) i Opće skupštine UIAA u Thünu (Švicarska), a zajedno s hrvatskim članom IO CEC UIAA i na sastancima te Komisije u Innsbrucku i Torinu. Dva su člana GSS-a sudjelovala na godišnjem sastanku IKAR-a u Poljskoj.

Osim stalnoga rada u **Hrvatskom olimpijskom odboru**, imamo i predstavnika u njegovim stručnim komisijama.

Na Novogodišnje primanje kod predsjednika Republike bio je pozvan vođa ekspedicije na Cho Oyu, a ekspedicija je spomenuta odmah nakon tenisa i NBA košarkaša u izvješću predsjednika Republike o stanju hrvatske države i nacije u 1995. održane pred oba doma Hrvatskog Sabora 15. siječnja 1996.

Kad je već riječ o ekspediciji, navedimo još da je bila imenovana u pet momčadi koje su bile u konkurenciji za onu najbolju u 1995. godini u tradicionalnom izboru "Sportskih novosti" za **Sportaš godine**, što je psoebna rijetkost za akcije i članove naše udruge.

Izvršni odbor održao je pet, a Nadzorni odbor jednu sjednicu u 1996. godini.

"**Hrvatski planinar**" izlazi redovito, rashode pokriva pretplatom i sponzorima, a manjim djelom i sredstvima Saveza, jer dio pretplat-

nika ne podmiruje svoja dugovanja. Tvornica grafičkih boja "Chromos" iz Samobora svojim donacijama i dalje pomaže izlaženje, te je najvažniji stalni sponzor našega glasila.

Prijašnji regionalni odbori i savezi trebali su se u tijeku ove godine prema odluci Skupštine HPS i Zakona o športu organizirati kao **Županijski savezi**, što osim nekoliko izuzetaka većina nije učinila. Te udruge rade prema svojim mogućnostima i stupnju organiziranosti, od redovitosti i kvalitete jednih, do utruća ili poma-lo nerazumljivih načina rada drugih.

Problematiku planinarskih objekata naša je udruga postavila kao prvo i najvažnije pitanje koje treba rješavati, zbog njihova položaja i korištenja za vojne i redarstvene potrebe tijekom Domovinskog rata. Tada je došlo do njihova rušenja, znatne oštećenosti ili uništenja inventara. Obavljeni su razgovori s Ministarstvom obnove i razvijanja i s Hrvatskim olimpijskim odborom, te su za tri objekta (Omanovac, Jankovac i Malačka) prikupljeni troškovnici i tehnička dokumentacija.

Hrvatski olimpijski odbor platio je članarinu za UIAA, IKAR i IOF, financirao odlazak na sastanak Vijeća UIAA u SAD i Opću skupštinu u Švicarsku, na Europsko prvenstvo u orientaciji, a podmiruje plaće zaposlenih i dio materijalnih troškova. HPS upravlja **domom na Zavižanu** koji prihodom i više nego pokriva redovno održavanje. U tijeku godine na njemu su obavljeni novi građevinski radovi.

Ove godine osjetno je povećan broj održanih **planinarskih škola** u planinarskim društvima u Hrvatskoj, što je vidljivo iz izvješća o njima koja se šalju i po diplomama koje daje HPS.

U domu HPS je na drugom katu krajem studenoga otvoren dučan planinarske opreme "Himalaya sport".

Komisije Saveza radile su prema svojim programima, većina vrlo uspješno, a ta širina i raznolikost djelatnosti, uz postignute rezultate, izdvaja Hrvatski planinarski savez od sličnih udruga u zemlji i inozemstvu.

Propagandna i izdavačka djelatnost, osim izdavanja "Hrvatskog planinara", stručno je sudjelovala u izradi svih ostalih tiskanih materijala za ostale komisije. Tiskan je kalendar Saveza, propagandni letak za Sajam športa, elaborat o ekspediciji "Everest 97", plakat i letak za HPS i čestitke Saveza za 1997. godinu.

Za **Knjižnicu HPS** nabavljeno je dvadesetak novih knjiga i karata, a **Videoteka** omogućuje našim članovima posudbu oko pedesetak planinarskih video materijala.

Administrativna služba Saveza obavljala je poslove uredno i na vrijeme, ponekad radeći i izvan radnog vremena. Izvršni odbor HPS posebno joj se zahvaljuje, kao i svim ostalim dužnosnicima i članstvu, te njihovim planinarskim društvima na suradnji i razumijevanju u 1996. godini, sa željom da sljedeća bude još bolja cijeloj hrvatskoj planinarskoj udrizi.

Komisija za školovanje prati sustav školovanja u ostalim komisijama. Prihvaćen je novi Pravilnik s obvezom njegove dorade do sljedeće sjednice Glavnog odbora.

Komisije za Povijest planinarstva, dodjelu priznanja, te za statutarnu, kadrovsu i normativnu djelatnost rade prema svojim programima i potrebama planinarskih društava i Saveza.

Komisija za orientaciju. Aktivno je sudjelovalo devet klubova odnosno društava, i to iz Rijeke, Jastrebarskog, Samobora i Zagreba. Napravljena su tri nova orientacijska zemljovida, i to karta "Hrastje" koju je napravio POK "Jelen" iz Jastrebarskog, te karte "Rovinj" i "Svetvinčenat", koje je napravio CISM. Ta je činjenica pridonijela znatnom povećanju kvalitete održanih orientacijskih natjecanja u Hrvatskoj, te privukla orientacione iz inozemstva da sudjeluju na našim trkama. I ove je godine održan Kup Hrvatske u orientacijskom trčanju, za koji se bodovalo devet natjecanja, plus jedno rezervno. Sve su trke održane prema planu. Također su organizirana i državna prvenstva, i to po kategorijama: seniorsko, juniorsko, kadetsko i veteransko, kao i po disciplinama: klasično, na duge staze, na kratke staze, štafetno i noćno. Kvaliteta tih utrka bila je bolja nego prethodnih godina, a i broj orientacionista se znatno povećao, tako da sada na natjecanju prosječno sudjeluje 200-300 natjecatelja. To je rezultat organiziranih škola orientacije po klubovima i društvima, te dolaska mnogih vojnika na orientacijska natjecanja. Komisija za orientaciju organizirala je i tri reprezentacije na važna međunarodna natjecanja:

1) **Reprezentacija Hrvatske**, koju je činilo 5 seniora, 3 seniorke, 2 juniora, 1 juniorka, 2 veterana i 2 veteranke, sudjelovala je na natjecanju **Alpe-Jadran** u Mađarskoj, i u konkurenciji 12

reprezentacija izborila vrlo dobro treće mjesto. Ženska seniorska štafeta na tom je natjecanju također bila treća. 2) **Juniorska reprezentacija Hrvatske** sudjelovala je u punom sastavu na Juniorskom svjetskom prvenstvu u Rumunjskoj. 3) **Studentska reprezentacija Hrvatske** sudjelovala je na **Studentskom svjetskom prvenstvu** u Mađarskoj. Najbolji hrvatski reprezentativac, Tihomir Salopek, na ovom je Svjetskom prvenstvu po prvi puta uspio ući u A-finale, te tamo osvojiti respektabilno 37. mjesto na kratkim stazama i još bolje 31. mjesto na klasičnoj stazi (u konkurenciji od 116 natjecatelja iz 30-ak zemalja). Salopek je na "Croatia open" natjecanju u Jastrebarskom pobjedio u konkurenciji ponajboljih mađarskih reprezentativaca (između ostalih). Zauzeo je treće mjesto na vojnem **CISM turniru** održanom u Puli, u konkurenciji 60-ak trkača iz 11 zemalja. Dunja Uročić, naša najbolja seniorka, osvojila je drugo mjesto na jakom međunarodnom natjecanju u Veneciji u konkurenciji 55 trkačica iz 8 zemalja, a bila je druga i na natjecanju održanom u mađarskom Veszpremu.

U 1997. planiramo izradu 3-5 novih zemljovida, 10 trka za Kup Hrvatske, državna prvenstava u svim disciplinama i kategorijama, te natjecanje Alpe-Jadran, koje će se po prvi puta održati u Hrvatskoj, i to na novom zemljovidu. Seniorska reprezentacija spremna se za odlazak na Svjetsko prvenstvo u Norvešku, a juniorska u Belgiju.

Komisija za zaštitu prirode usvojila je strategiju očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti planinske prirode, poticala je učinkovitiju zaštitu i proširenje zaštićenih područja: Učka - park šuma, Bjelolasica - park prirode, Risnjak - proširenje parka na izvor Kupe, Gušlicu, Snježnik, Gorski kotar - zaštita šume i planinskih krajobraza, Paklenica - proširenje parka na pakleničke šume, Samoborsko gorje i Žumberak - park prirode, Krka - učinkovitija zaštita, Šubićevac - mediteranski park, i drugi.

Kampanja Senzibiliziranje omladine za zaštitu prirode od najvećeg je interesa za budućnost i planinarstvo, a provodila se u povodu 25. obljetnice djelovanja Komisije (1971-1996), sa ciljem da se potiču mladi na zaštitu prirode i okoliša. Poticaji za zaštitu prirodnog okoliša u planinama (globalno): protiv održavanja mototrka i relja u zaštićenim i osjetljivim područjima planinske prirode (Medvednica,

Lisina, Učka), opasnost i zbrinjavanje opasnog radioaktivnog i toksičnog otpada u planinama, kontrolirana izgradnja TE uz sudjelovanje planinarske i druge javnosti radi smanjenja emisije SO₂ od čega izumiru šume (Gorski kotar, Medvednica, Istra), sudjelovanje HPS na Međunarodnom zasjedanju NVO iz planinskih država Europe (Tuluz, 4.-6. srpnja). Priprema se Studija o zaštiti planinske prirode i održivom razvoju planina Hrvatske radi poticaja demografske i gospodarske obnove planinskih predjela u nas, jer bez ljudi neće biti niti planinarenja. Dana 7. i 8. lipnja u povodu Dana zaštite ljudske prirode u Hrvatskoj održan je Stručni skup o Samoborskom gorju i Žumberku (Jastrebarsko, 7. lipnja) i središnji Skup planinara i ljubitelja prirode Slapnica '96 (Žumberak, 8. lipnja).

Komisija za speleologiju koordinirala je rad deset SO-a. Tijekom godine obnovljen je rad u SO HPD "Paklenica" u Zadru, a osnovan je SO u HPD "Sv. Mihovil" u Šibeniku i SO u HPD "Dubrovnik" u Dubrovniku. U Kamešnici (D. Korita) osnovana je Dalmatinska speleološka koordinacija (kao Savez dalmatinskih speleoloških udruga, planinarskih i neplaninarskih). Komisija je održala pet redovnih sastanaka i dva s predstavnicima Hrvatskog speleološkog društva radi mogućnosti osnivanja Hrvatskog speleološkog saveza. Radi reguliranja speleoloških istraživanja stranaca u Hrvatskoj, KS HPS izradila je "Uvjete pod kojima strani speleolozi mogu u Republici Hrvatskoj obavljati speleološka istraživanja", a koje su potvrdili Ministarstvo znanosti i tehnologije, Ministarstvo prosvjete i športa i Državna uprava za zaštitu prirode i kulturne baštine Republike Hrvatske. Dvoje predstavnika sudjelovalo je u lipnju u Postojni na "Školi krasa" posvećenoj istraživanju jama. U studenom je Komisija organizirala na planinarskom domu Glavica proslavu 40-godišnjice svoga rada (s pedesetak sudionika), ali i radni sastanak, a u prosincu Instruktorski seminar na planinarskom domu Runolist (s 20 sudionika). Služba vodiča po špilji Veterinci KS HPS, organizirala je u prosincu koncert Renesansnog vokalnog ansambla "Vatroslav Lisinski" (s oko 170 posjetitelja), a nakon koncerta čišćenje špilje. Koordinator za najveće speleološke objekte KS HPS objavio je novu

listu najdubljih jama i najdužih špilja Hrvatske, a izrađen je i novi Popis ispitnih pitanja za stjecanje naziva speleolog. Komisija je financijski pomogla održavanje Međunarodnog natjecanja u speleološkoj orientaciji u Špilji u kamenolomu Tounju (u studenom), kojemu je organizator bio SO Velebit a na kojem je sudjelovalo 80 članova iz zemlje i inozemstva.

Gospodarska komisija. Nabava dvije tone hrane (utovar, prijevoz, istovar, skladištenje, podjela društвima). Radne akcije na 12 kuća. Nabava inventara, 4 maksi dostava kombija, prenošenje s 2. kata, prijevoz, skladištenje 5 mjeseci besplatno, podjela na 4 pl. doma i za otvorene novog skloništa "Dobrovita", selo Višnjevac na Bilogori. Nabavljenia je i odvezena nova peć za Radlovac. Prijevoz kamionom inventara na Velebit. Nabavljenia ćelija za struju za Alan. Izgradnja WC-a na Alanu. Instalirana tekuća voda i el. instalacije na Alanu. Nabavljenia (donirana) 2 štednjaka, jedan iz Varaždina i drugi iz Opatije. Nabavljeno ulje za impregnaciju kuće na Alanu. Dobivena donacija 3.000 kuna od INGRE za unapređenje i obnovu opreme na Alanu. Sastanak Komisije s upravljačima jedanaest skloništa ili kuća radi osnivanja Potkomisije koja će koordinirati prijevoz, skladištenje i raspodjelu donacija. Donatori: Hotel "Astoria", Zagreb; DZ "Trešnjevka", Zagreb; Vjekoslav Bolkovac, Rijeka; "Susreti" - Udruženje građana Zagreb; "Neven Jež - Promet", Zagreb; "Medicinski inženjeri", Zagreb; HPT, Zagreb; COO "Vinko Bek", Zagreb; HŽ - donji ustroj pruga, i više privatnih osoba.

Gorska služba spašavanja.

Siječanj: na Medvednici natjecanje GSS HPS u pružanju prve pomoći i vožnji akija, s 59 sudionika iz 7 stanica. Organizator: Komisija. **Veljača:** Stanica GSS Samobor obilježila je 40 godina svoga djelovanja svečanim sastankom i izložbom u gradskoj knjižnici. **Uskršnji blagdani:** U Paklenici, na zahtjev IO HPS Komisija je postavila GSS dežurstvo; stanice Zagreb, Karlovac i Rijeka (sufinancirao NP). Za to je dežurstvo preko Stožera Civilne zaštite RH Komisija osigurala prisutnost helikoptera MUP-a za potrebe težih akcija spašavanja, kojih, na sreću, nije bilo. **Lipanj:** Redoviti Instruktorski

seminar GSS HPS na Okiću; organizator Komisija za GSS, domaćin stanica Samobor. Uz taj seminar Komisija je izdala brošuru "Izvješće sa sastanka IKAR-a u Norveškoj". **Rujan:** Dva člana GSS HPS, dr. Aleraj (Medicinska komisija IKAR-a) i Vinko Prizmić (Helikopterska komisija IKAR-a) sudjelovali na godišnjem sastanku IKAR-a u Poljskoj. **Studen:** Stanica Split proslavila 40 godina djelovanja s pokaznom vježbom u Splitu i na Mosoru, uz sudjelovanje helikoptera HRZ. Na Mosoru je uz proslavu Stanice Split održan u organizaciji Komisije i Zbor spasavatelja GSS HPS sa Stručnim savjetovanjem na kojem je izneseno 5 stručnih referata.

Prosinac: Stanica Delnice svečanim je sastankom u Delnicama obilježila 25 godina svoga djelovanja. Od akcija spašavanja izdvajamo:

- **Matić poljana - Jančarica:** Stanica Delnice spasila život planinaru iz Osijeka koji je dva dana i noći u snježnim uvjetima bez opreme proveo na otvorenome.

- **Biokovo:** Stanica Makarska je spasila u noćnoj snježnoj mečavi četvoro planinara, koje je mečava zatekla u planini.

- **Klek:** Stanica Ogulin spasila je život planinaru iz Ogulina teško ozlijedenom nakon 25-metarskog pada niz stijenu.

- **Zavižan:** stanice Rijeka, Gospic, Zagreb i Samobor, uz suradnju djetalnika MUP-a: dvo-dnevna akcija traženja izgubljenog zagrebačkog planinara po burnom vremenu.

- **Medvednica:** Stanica Zagreb, 30 ljudi (suradnja MUP-a) 18 sati noću i danju po snijegu tražilo je dvojicu dječaka iz Zagreba.

Komisija za vodiče radi u sastavu od 10 članova. Koordinira rad devet stanica vodiča: Zagreb, Split, Rijeka, Zadar, Makarska, Osijek, Varaždin, Pula i Karlovac. Organiziran je i proveden niz akcija na vođenju planinara i građanstva po planinama Hrvatske, Slovenije, Austrije, Italije i Francuske. Članovi Komisije posebno su radili na školovanju vodičkih kadrova, pa je tako održana trodnevna vježba na Kalniku iz osnova alpinističke tehnike i spašavanja unesrećenog. Održano je i nekoliko vježbi iz orientacije (Medvednica, Maksimir). Organizirani su ispit za vodiče ljetnih pohoda na Okiću. Organizacioni je pripremljena ljetna vodička škola u Frbežarima u Gorskom kotaru, ali je zbog pre-malog broja prijavljenih kandidata škola

odgođena. Članovi Komisije pripremili su elabarat o ujednačavanju vodičkih usluga za sve stanicu vodiča. Radi se na novom programu škovanja vodičkih kadrova, a prema uzoru na Međunarodnu udrugu gorskih vodiča. Proveden je seminar za vodiče društvenih izleta za dalmatinsku regiju. Održan je 19. zbor vodiča HPS u planinarskom domu "Putalj" na Kozjaku u nazočnosti 37 vodiča. Donesen je zaključak o dalnjem radu vodičke službe.

Komisija za alpinizam. Organiziran je uspješan skup hrvatskih alpinista za Uskrs u NP Paklenica, sa sudjelovanjem alpinista iz Slovenije. Ispunjeno je više desetaka smjerova. U mjesecu srpnju je organiziran ledenjački tečaj u Chamonixu nakon dugog niza godina. Sudjelovao je 21 tečajac, a završilo ih je uspješno 19. Vođa tečaja bio je Jerko Kirigin, a osim njega sudjelovali su kao instruktori Branko Šeparović, Mario Rodeš i Zdenko Anić. Tečaj je bio vrlo uspješan. U kolovozu su alpinisti Teodor Mandrapa (PD "Lisina") i Matko Škalamera (AD "Rijeka") ispunjali smjer American Directe u Zapadnoj stjeni Petit Dru-a ocjene 6c. Hrvatsko-slovenska mini-ekspedicija na Grenland ispunjala je prvenstveni uspon na Bezimeni vrh u

Južnom Grenlandu. Smjer je nazvan "Ujarak" (ocjena VI, 7+, A3, visina 850 m, 23 dužine). Uspon je trajao 6 dana. Od hrvatskih alpinista sudjelovali su Vladimir Paušić, Boris Čujić i Darko Dular.

Na Mont McKinleyu ispunjan je Messnerov kuloar. Penjali su Bojan Ungar i Milan Dolovski. Nažalost, silaz je završio tragično za Milana. Po normalnom smjeru popeli su se neki hrvatski alpinisti. Pet je hrvatskih alpinista sudjelovalo na međunarodnom susretu u Kalambaki u Grčkoj. Hrvatsku delegaciju vodio je Neven Petrović. Boris Čujić i Darko Dular ispunjali su jedan od najtežih slapova u Sloveniji, "Čašu" u Logarskoj dolini, ocjene 6+.

Komisija za planinarske puteve. Počela je registracija planinarskih putova za jedinstvenu kartoteku. Održana su dva tečaja za markaciste u karlovačkom i slavonskom području i školovano je 40 markacista. Cjelovito su obnovljeni planinarski putovi u Dabarskim kukovima od Skorpovca do Baških Oštarija (očišćeni i pre-markirani). Pripremljeni su ili napravljeni i drugi velebitski putovi (Zav. Pivčevac, spojen dio od Generalskih dolaca do Jezera i dr.). Do sada je registrirano preko 250 markacista.

Hrvatski planinarski savez na osnovi članka 46. Statuta HPS i odluke Izvršnog odbora HPS od 13. siječnja 1997. godine raspisuje

NATJEČAJ ZA RADNO MJESTO TAJNIKA HPS

Uvjeti:

1. visoka stručna spremna (prednost ekonomski ili pravni fakultet)
2. aktivnost u planinarskoj organizaciji
3. poznavanje djelatnosti planinarske organizacije i iskustvo potrebno za obavljanje tajničkih poslova
4. aktivno znanje jednog svjetskog jezika (prednost engleski)
5. poznavanje rada na računalu i vozačka dozvola B kategorije
6. kandidat ne smije biti pod istragom niti kaznenim postupkom.

Prijave za natječaj treba dostaviti Izvršnom odboru Hrvatskog planinarskog saveza, Zagreb, Kozarčeva 22, s naznakom "za natječaj", zaključno do 15. veljače 1997. Uz prijavu treba priložiti opširnu osobnu i planinarsku biografiju te dokaze o ispunjavanju uvjeta: diplomu o stručnoj spremi ili njezin ovjereni prijepis, podatke o članstvu u planinarskoj organizaciji, potvrdu planinarskog društva ili saveza o aktivnom djelovanju i potvrdu o znanju stranog jezika.

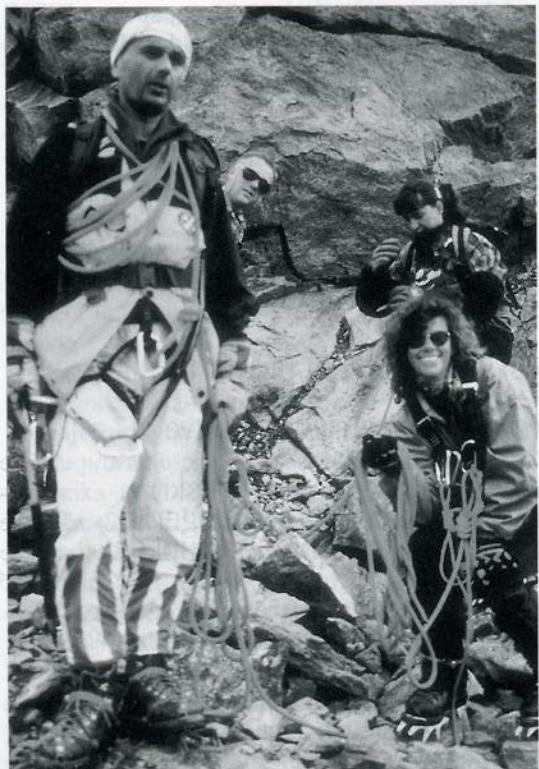
Sve potrebne obavijesti daje poslovница Saveza (tel/fax 01-448-774).

USPOREDBA GROSSGLOCKNERA I MONT BLANCA

Đenka Špralja, Zagreb

Posljednje trogodišnje vrlo aktivno djelovanje HPD "Pliva" u Zagrebu okrunjeno je 1996. sa dva velika uspjeha njegovih članova: četvero na najvišem vrhu Austrije, tehnički teškom i kondicijski zahtjevnom Grossglockneru (3798 m) i jedna naša članica (Đ. Š.) na najvišem vrhu Europe Mt Blancu (4810 m). K tome to nije samo uspjeh društva u posljednje tri godine, nego su to prvi planinari našega 35 godine starog društva koji su se popeli na tako visoke i zahtjevne vrhove.

Pripreme za Grossglockner i Mont Blanc radene su tijekom cijele 1996, od zimskih uspona i vježbi na snijegu i ledu u Karavankama, Kamniškim Alpama i na Velebitu, do ljetnih vježbi i uspona u Julijskim Alpama, na Velebitu i na Medvednici. Zimi se trebalo stručno

Na Früstückplatzu

foto: Iskra Jovanović

Na vršnom grebenu

foto: Tomica Marković

pripremati za snježne uvjete i korištenje opreme u takvim uvjetima, a planinarenje ostale vikende posvetiti kondicijskim pripremama. U tome je najvažnije stalno planinarenje, za što su se pojedinci individualno pripremali, a tijekom lipnja i srpnja planinarenje u što višim planinama i eventualno još trčanje. Oba su se uspona odvijala u organizaciji HPD "Jastrebarsko". Želim ukratko opisati i komentirati sličnosti i razlike između ta dva uspona zato što se mnogi planinari, što se i nama samima dogodilo, pitaju za koji od ta dva uspona da se prije odluče. Poznato je da je Grossglockner niži, ali je tehnički teži, dok je Mt Blanc 1000 m viši, najviši vrh Europe, ali tehnički manje zahtjevan.

I nas je mučila dilema koji uspon poduzeti prije. Zato smo proučavali literaturu, raspitivali se kod onih koji su tamо već bili i organizirali u našem društvu predavanja uz dia projekcije o tim usponima. Za nas je dilema bila riješena time što nam se istoga ljeta pružila mogućnost da ostvari-

mo oba uspona u organizaciji drugog društva (HPD Jastrebarsko), a što nam je, naravno, bilo lakše. Mi smo se samo trebali dobro pripremiti.

Za uspon na Grossglockner početkom kolovoza prijavilo se mnogo zainteresiranih (oko 25), za što je trebalo angažirati osam vodiča. Oni su dijelom nađeni u Stanici vodiča Karlovac i potpomođnuti članovima GSS iz Karlovca, Samobora i Zagreba. Izlet je organizirao Dražen Lovreček iz HPD Jastrebarsko, a odvijao se 3.-5. kolovoza.

Iz Zagreba smo krenuli ujutro, da bismo popodne stigli u gradić Heiligenblutt podno Grossglocknera. Za popodne su bile planirane zajedničke vježbe na ledenjaku kod planinarskog doma, ali je vrijeme bilo loše pa je to otpalo. U domu Glocknerhaus (2132 m) imali smo zadnje pripreme

oko navezivanja sa svojim vodičima i kolegama u navezu. U svakom je navezu bio jedan vodič i tri člana naveza.

Ujutro u 7 sati smo se odvezli prema gornjoj kući Franz Josefshaus (2300 m), gdje počinje put i gdje smo se nepotrebno dugo zadržali cijeli sat (tražile su se jedne dereze!). Najprije smo sišli na ledenjak Pasterze, a zatim se uspeli 1500 metara do vrha preko kuće Erzherzog-Johann Hüte (3454 m). Planirano je da se isti dan uspnemo na vrh i vratimo do kuće na 3454 m, što bi sve skupa moglo trajati oko 12 sati. Vrijeme je oblačno kao i jučer, ne vidimo sam naš vrh, ali vidimo neke niže. Redoslijed osam naveza bio je točno određen na početku(?!). Nas petero iz HPD Pliva bili smo određeni u dva zadnja naveza, što nam se nije svidjelo, jer znamo da je put dug i težak i da nam to može dijelom omesti uspon na sam vrh, a smatrali smo da smo dobro pripremljeni. Nakon prelaska donjeg jezičca ledenjaka izlazi-

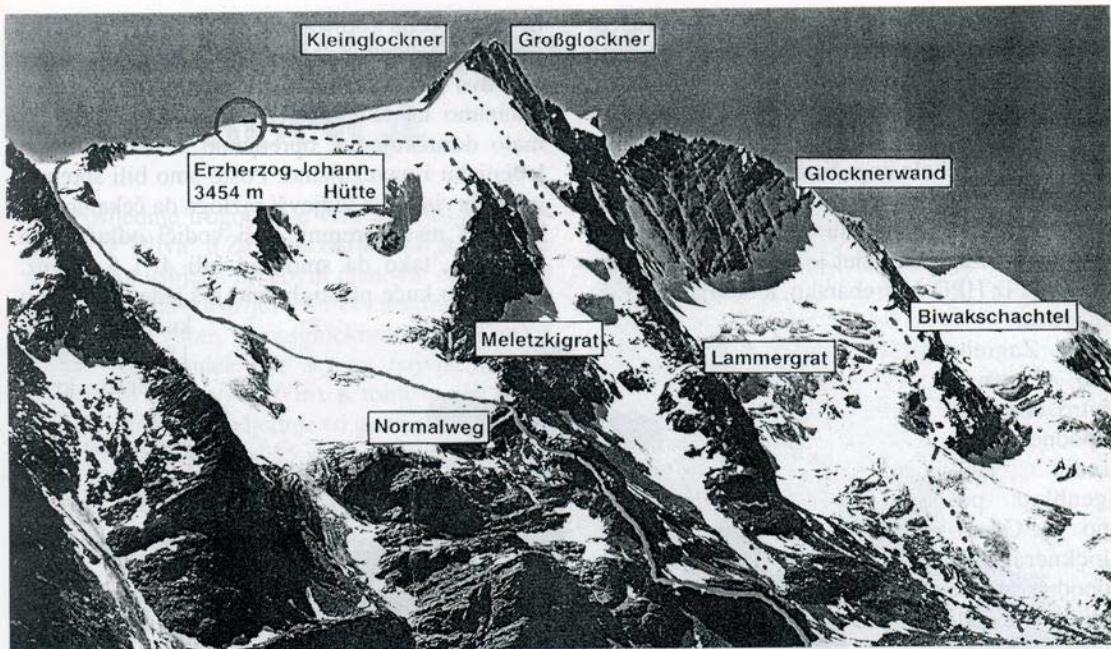
mo na morenu gornjeg ledenjaka koji se spušta sa samog Grossglocknera. Uspon morenom traje oko dva sata do mjesta Früstückplatz, gdje opet dolazimo na ledenjak. Tu se malo odmaramo, malo doručujemo, opremamo se za uspon po ledenjaku i navezujemo. Pošto smo bili spremni među prvima, ne vidjevši razloga da čekamo one koji još nisu spremni, naši vodiči odlučište da krenemo, tako da smo sad bili 4. i 5. navez. Putem do kuće prestigli smo još jedan navez i u kuću stigli oko 15 sati. Tu je planiran kraći odmor i zatim uspon na sam vrh, koji je i dalje bio u oblaku, a puhalo je i lak vjetar. Odmarali smo se oko jedan sat i kako je koji navez bio spremni, krenuo je prema vrhu. Naša su dva naveza krenula na vrh sada kao treći i četvrti i s jednom članicom manje.

Uspon je i dalje po snijegu, ali još strmijem. Često zastajkujemo i odmaramo se. Na prijelazu iz snijega na stijenu nastaje zastoj, jer odavde počinje ono najopasnije, zbog čega se ovaj vrh i smatra tehnički teškim. To je kretanje po zasneženom ili zaledenom, ja-ko uskom i jako strmom stjenovitom hrptu do samoga vrha. Tu sad najviše dolazi do izražaja spretnost u stijeni i sigurnost kretanja, te brzo i sigurno osiguravanje naveza. Napreduje se jako sporo jer kod mimoilaženja trebamo propuštaći jedni druge, tj. one koji silaze. Tu se gubi jako puno vremena, koje je nama svima ovdje počelo ponestajati, jer je već bilo skoro 18 sati (no ljeto je i vidi se do 21 sat). Upravo tu su svi navezi iza nas morali odustati, jer su njihovi vodiči procijenili da nemaju više dovoljno vremena za uspon i silazak za dana. Na ovom prelazu i u tom čekanju onih koji silaze, u drugom je našem navezu odustala još jedna članica, tako smo od dva napravili jedan navez. Naš

Na vrhu Grossglocknera (3798 m)

foto: D. Butala

je vodič Dubravko Butala, očito zbog naše brzine i spretnosti, video da može ići dalje sa četiri spretne člana. Tako smo u njegovu navezu bili nas četvoro Plivaša. Na samom tom početku stijene spremno smo uspjeli prijeći još jedan navez i tako izbili na drugo mjesto. Nije to bilo takmičenje s ljudima, nego s vremenom. I mi smo se pitali možemo li stići prije mraka dolje do snijega, a naš je vodič, u koga smo imali puno povjerenje, rekao da možemo. Krenuli smo hitro, ali pažljivo prema vrhu. Vješto smo svladavali stijenu i njena strma zasnežena mjesta, stalno se osiguravajući. Na vrh smo stupili oko 10,30 sati, odmah iza prvog naveza. Bili smo jako zadovoljni kako smo napredovali, što smo stigli na vrh i što je upravo naša dobra kondicijska pripremljenost kao i spretnost u stijeni i u osiguravanju bila presudna da ne moramo odustati kao što su svi drugi morali. Nikakve visinske poteškoće nismo imali. U silasku smo mogli prestići i ove jedine ispred nas, ali nas njihov vodič nije htio ni časak pustiti, jer je u navezu imao jednu manje spretnu osobu i osjećao se sigurniji s našim zaleđem. Za cijelogu silaska do snijega morali smo ih čekati. Stigli smo na snijeg u 21 sat i za pola sata bili u domu, sretni i zadovoljni. Jutro predivno, sunčano, bistro, te još jedan navez odlazi nenajavljen na vrh. Mislim da je sam uspon na vrh i

trebao biti planiran za rano ujutro iz više razloga: u jutro je obično bolje vrijeme, najteži dio puta svladavamo najdomorniji, a ne na kraju snaga, a napor bi bio podjednako podijeljen na oba dana.

Kako u usporedbi s ovim izgleda uspon na Mont Blanc?

Organizator boravka u Francuskoj bio je gospodin Ivan Šlat iz HPD Jastrebarsko. Prema svjetskom središtu planinarstva i alpinizma, Chamonix u Francuskoj, krenulo nas je 14. kolovoza devetoro (uključujući dva gorska vodiča iz Stanice vodiča Zagreb - Darko Luš i Marko Ebenšpanger). Prognoza koju su za nas napravili u Meteorološkom zavodu bila je jako dobra i, što je još važnije, bila je točna - imali smo savršeno vrijeme za uspon. Po dolasku u Chamonix i smještaja u kampu, najprije smo otišli provjeriti kakva je tamošnja prognoza, koja se može pročitati svaki dan u središtu grada; ona je također bila izvrsna i stabilna. Zato smo, nakon čeznutljivih pogleda prema masivu i vrhu Mont Blanca obasjanom zalazećim suncem, razgledavanja grada i upoznavanja s prvim (brončanim) osvajačima toga krova Europe (koji su se na nj popeli prije točno 210 godina), odmah sutradan ujutro krenuli put vrha.

U divno sunčano jutro odvezli smo se prema gradiću St Gervais le Bains, odakle vozi poznati

monblanški tramvaj koji vas digne na 2300 m. Odатле vodi najlakši uspon na Mont Blanc, preko kuće Tete Rousse (3100 m), kuće Gouther (3800 m) i skloništa Vallot (4360 m). Ujutro smo oko 9 sati kupili karte za tramvaj i zatim dva i pol sata čekali na red za ukrcaj. Dakle, treba doći ranije kupiti karte! Tramvaj vozi 50 minuta. Oko 13 sati sišli smo s tramvaja i krenuli prema kući Gouther, koja je blistala na suncu ravno iznad naših glava i ravno 1500 m više, na 3800 m. Uz mnoštvo drugih planinara sa svih strana svijeta i uz žagor svih mogućih jezika, krenuli smo gore praćeni suncem, novim vidicima i prekrasnim oblicima ledenjaka i vrha Bionssay. Put je stalno prilično strm, ali ublažen zavojima. Do kuće Tete Rousse staza ide po tamnomete granitnom kamenju, a zatim dolazimo na snijeg, pa opet na kamenje. Na visini od oko 3300 m nalazi se najopasnije mjesto našeg puta, kuloar smrti, kroz koji pada kamenje i koji i mi moramo prijeći. Tako opasan komadić puta od stotinjak metara mora se prelaziti jedan po jedan, dok drugi prate hoće li odozgo krenuti kamenje, da bi što prije upozorili na opasnost. Dok smo mi prelazili nije padalo kamenje, ali smo imali priliku vidjeti kako to izgleda kad kamenje jurne između planinara koji idu u skupini i tako povećavaju vjerljivost da ih pogodi. Tu negdje je jednom našem vodiču pozlilo. Sada put vodi po strmom granitnom grebenu uz kuloar do doma. Na dom smo stigli između 8 i 9 sati. U blagovaonici je bila strašna gužva, ali kad su otišli u sobe oni koji su ih dobili, mi smo našli svoj kutak da odrijemamo do dva ujutro (da, do dva, nije greška), kada započinju pripreme za početak uspona.

Počeli smo se pripremati malo kasnije i prema vrhu krenuli u četiri sata, u dva naveza i ipak s oba vodiča. U dolini su svijetila svjetla Chamonixa, a ispred nas vijugava kolona onih koji idu put vrha. Put do vrha je dug 1000 visinskih metara. Za to bi nam na nižim visinama dostajalo tri sata uspona, a sada nam je trebalo sedam sati. Krenuli smo polako, s odmorima od desetak sekundi nakon svakih dvadesetak koraka. Hodali smo ujednačeno, koristeći se cepinom kao trećom nogom i naslonom za odmor. Premda sam se osjećala dobro, - normalno sam jela prethodnog dana, nije me boljela glava ni bilo što drugo, nije mi se vrtjelo ni spavalо, normalno sam disala (nedostatak čega su sve simptomi visinske bolesti) - ipak mi je bilo jako teško i tre-

bao mi je čest odmor kao i svima. Naši su vodiči stalno držali taj umjereni tempo uz redovne kratke odmore.

Kad su prve zrake sunca počele sjati, pred nama se pojавio divan krajolik, koji nam je svojom ljepotom olakšavao uspon. Oko osam sati bili smo kod skloništa Vallot na 4360 m, gdje smo se malo duže odmorili, popili malo Sportcedevite, namazali se Plivnim mljekom za sunčanje s maksimalnim faktorom, nešto pojeli, sreli se s još jednom skupinom planinara iz Hrvatske, uživali u ljepoti snježnih vidika i šiljastih vrhova u masivu Mont Blanca uronjenih

u jutarnju plavetno-žučkastu izmaglicu, među kojima je dominirao poznati Aiguille du Midi. Put dovode stalno je vodio po srednje strmoj širokoj padini brijege te nije predstavljao nikakvu opasnost, osim možda pukotina, ali ih ipak nije bilo.

Od Vallota do vrha put ide po hrptu koji je sve strmiji i sve uži, ali solidno ugažen i širok, tako da se uz dužnu pažnju ljudi mogu ipak bez većih neprilika mimoći. Ali su padine grebena jako strme i svako poskliznuće moglo bi biti

kobno. Put tehnički nije težak, samo treba biti pažljiv i izdržljiv te polako i odmjereno hodati, uz česta odmaranja. Žurba i brzina ostavljaju se u dolini ili, bolje rečeno, oni uopće ne pripadaju istinskom planinarenju. Pred nama je strma divna vijugava bjelina i na njoj šarena i vijugava kolona planinara u usponu ili silasku. Idemo polako, uz stalne odmore, tijela oslonjenog na

Na vrhu Mt. Blanca (4810m)

cepin i očiju što se odmaraju u ljepoti bijelih oblika. Zadnjih je 200 m pred vrhom stalno iza mene, koja sam bila zadnja u našem drugom navezu, hodao jedan solist. Oko 100 m prije vrha zamolio me da ga navežem u naš navez. Tako osamljeni ne poduzimajte ovakve uspone! Vrh... 4810 metara visine - vrh Europe. Kao prvo, radost zbog kraja teškog uspona... Čestitke... Ljepota svud oko nas... Na žalost, nemam baš snage da se šetam naokolo, nego promatram tu snježnu ljepotu u sjaju sunca sjedeći i odmarajući se...

Kao obično, na vrhu se zbog vjetra i hladnoće, a ovdje i zbog gužve, ne može dugo ostati.

Na silasku je poredak obrnut. Silazimo također polako i uz odmore. Oprez je još potrebniji, tek smo na pola puta, a već smo umorni. U očaravajućoj ljepoti, u blještavilu sunca, sad ipak možemo više uživati. Silaziti je lakše, ali se put do doma otegnuo na pet sati. Po dolasku u dom više nemamo snage ni počastiti se. Dobili smo krevete. Hura! Kad se malo odmorimo, vratit ćemo se da nazdravimo. Taj je "mali" odmor

potrajan četiri sata i skoro smo ostali bez naše čašice zdravice. Nakon nje smo još uvijek bili jako umorni i nastavili smo spavati do sedam ujutro, ukupno 13 sati spavanja. Nikad u životu nisam tako dugo spavala.

Nov sunčan dan. Sav je humor nestao, bila sam kao nova i tek sada sretna i ispunjena zbog uspjeha. Lak silazak do kuloara smrti, opet

pogreške neupućenih pri prijelazu. Jedna se skupina Talijana na najopasnijem mjestu sačekivala pola sata usprkos našem upozorenju da se maknu odatle. Na sreću se ništa nije dogodilo.

Dakle, o usporedbi, zaključila bih ovako: uvijek treba biti jako dobro kondicijski spreman, a to znači stalno planinariti na sve višim vrhovima. Uspone na visoke vrhove treba poduzimati postupno, što znači da između Sljemena i Grossglocknera, a kamoli Mont Blanca, treba biti postupnost uspona na sve više vrhove. Kroz takvu ćemo postupnost upoznati opasnosti planina, vlastite mogućnosti u

planini i vlastito mjesto u planini. Danas, u doba brzine i žurbe, sve se češće događa da na tako visoke i teške planine srljavaju oni koji nisu uopće bili ni na jednom vrhu u Julijskim Alpama i nisu redoviti i ozbiljni planinari nego im je samo bitno "osvajanje" vrhova kao trofeja.

Ne može se sigurno reći koji je od ova dva vrha teži, jer je to individualno i jer se svatko ne snalazi jednakom na raznim terenima. Grossglockner nije za one koji su nespretni u stijeni i kojima treba za svaki korak govoriti kuda s kojom nogom, kuda s rukom i stražnjicom. Takvi nemaju što tražiti na ovako vrtoglavim strminama i na stijenama. Oni neka se radije prošeću do Mont Blanca, ali to ipak ne znači da će sigurno stići na vrh, jer ih može zadesiti visinska bolest, ali ih bar neće biti strah od strmina, dubina i tehničkog svladavanja zasnežene stijene. Svatko prema svojim mogućnostima! Isto tako, na ovako visoke i teške vrhove nikad ne idite bez visoko-gorskih vodiča, jer mnoge opasnosti na nas vrebaju u planinama i s vodičima, a kamoli bez njih.

NA ZAUŠLJU

Dolina je već utonula u tamu, a vjerojatno i ostatak Prenja iza grebena Vjetrenih brda. Samo je ova krševita padina okrenuta zapadu, gdje smo se nalazili, još primala svjetlost sunca, odavno skrivenog za daleke vrhunce. Nebo je bilo

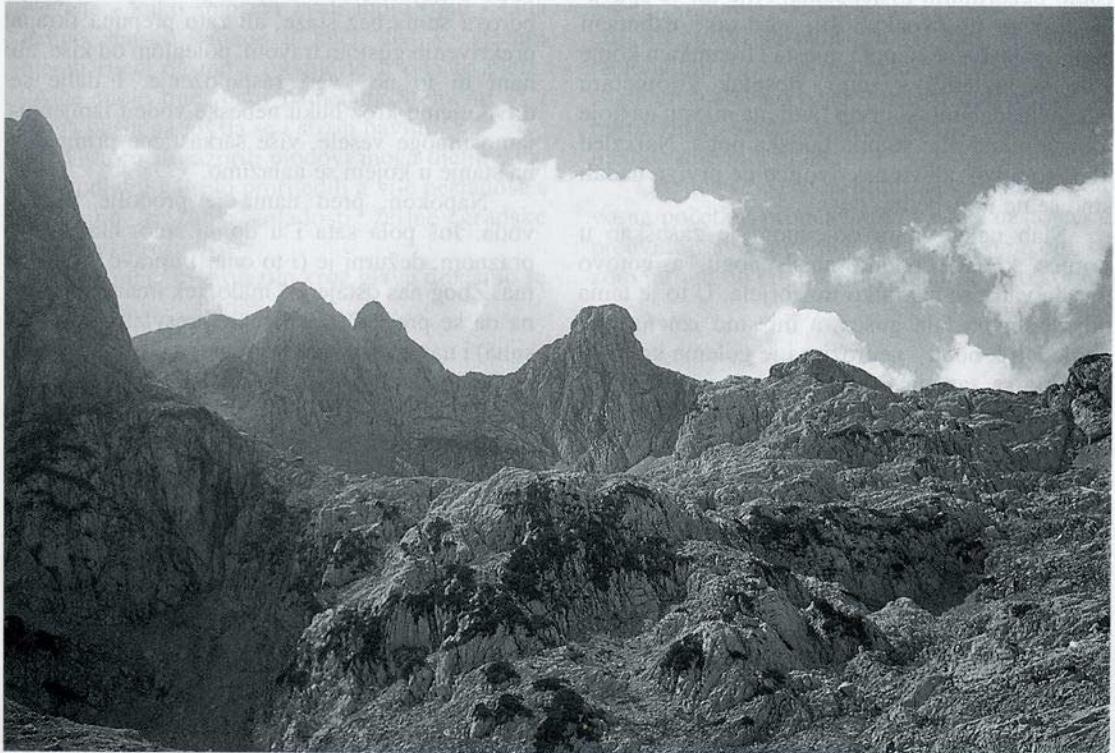
nečijsko, ali da takođe znamen ostavlja

nečijsku srušnučnu stranu, koja je u

Tvrtko Pervan, Čapljina

počela svoj neobičan, pomalo jezovit pjev u mrkloj noći.

Srećom, u to je planula naša vatra, naglo, bez dima, jasnim sjajem, stvarajući igrajuće sjene po okolnim stijenama. Sjedili smo šutke tik do nje,

Zelena glava na Prenju

foto: Željko Poljak

neobično crvene boje, nekoliko oblaka, očito zalatalih na vedri svod, gotovo je užareno. Prohладan planinski zrak oko nas gust, mutan, magličast, iskrivljavao je obrise stvari i nas samih. Nadolazeća noć izmjenila je i zvukove, prigušila ih, oduzela im odjek. Život je u planini zamro, ptice zamukle, vjetar utihnuo, tišina je bila iščekujuća, gotovo neugodna. Tada su se istovremeno zbole tri stvari: mrak je odjednom prekrio svojim crnim plaštem sve oko nas, tamo daleko i duboko u dolini pojavila su se sitna treperava svjetla, a neka je nevidljiva noćna ptica

zabavljen svak svojim mislima, povremeno protežući umorne noge. Trebali smo biti zabrinuti, ali nismo bili. Hodali smo cijeli dan, samo nas dvojica, do novosagrađenog skloništa u Prenju, a kad smo predveče stigli do mjesta gdje bi se sklonište trebalo nalaziti, od njega ni traga. Bili smo zasigurno na pravom mjestu, ta dežurni nam je u domu na Bijelim vodama pokazao prstom na karti točno snažan izvor na Zaušlu, stotinjak metara ispod našeg bivaka. Poslije će se ispostaviti da niti on, niti dečki u Sarajevu koji su nas uputili ovamo, baš i ne znaju čitati kartu, a

kad su ih vodili do novoga skloništa, nisu ni gledali oko sebe ni upamtili put. Zahvaljujući tome, našli smo se ovdje gdje ni blizu nije bilo nikakve kuće, a niti traga da je netko skoro prolazio. E sad, što je tu je!

U strahovitome moru gologa visokogorskog kamenjara jedva smo našli nekakvu travnatu policu pod slabo prevjesnom stijenom, naložili vatru, uzeli nekoliko skromnih zalogaja i napokon se zavukli u vreće za spavanje. Ležao sam na leđima, ruku pod glavom, i gledao u nebo osuto bezbrojnim zvjezdama. Nije mi se spavalo, a očito ni Zvonku. Bili smo tako uzbudjeni zbog jedinstvene ljepote mjesta i trenutka u kome smo se nalazili - sami, desetak kilometara bespuća udaljeni od prvih ljudi, na mjestu na koje možda nikad nije stupila ljudska noga. Naizgled neponovljivo, ali za nas dvojicu ne prvi, a nadali smo se ne i posljednji put.

Slab nalet vjetra odjednom je zašuškao u grmiću klečice podno naših nogu, a gotovo ugasla vatra se zakratko razgorjela. U to je tama odjednom postala gušća, a mi smo iznenadeno pogledali k nebnu - neprozirna je golema koprena nadirala sa zapada, i jedna po jedna zvijezda je gasnula. Nestala su i svjetla u dolini. Ustali smo pomalo panično, ne shvaćajući u prvi tren što se zbiva, da bi nam prve, rijetke kapi kiše dale pojašnjenje: naglo je stizalo nevrijeme. Pokupili smo stvari nemarno razbacane po travni, skupili vreće za spavanje i već pod jakim pljuskom zavukli se pod prevjes. Tu ćemo, zbijeni jedan uz drugoga, s podmetačem za vreću preko glava, u nemirnu polusnu dočekati i zoru, koja je zbog

oblačnog neba dobrano bila zakasnila. Kiša ne prestaje, samo je sitnija, i mi se polako spremamo na povratak. Stvari u nepromočive vreće, vreće u naprtinjače, a sve na leđa. Gladni i nepopijene jutarnje kave krećemo jedva vidljivom skliskom stazom među blokovima stijena, preko sipara i rubom bezdanih strmina ka tri sata hoda udaljenoj planinarskoj kući na Bijelim vodama. Kiša pada na mahove, nekad tek kao rosa, ponekad poput vodopada, i uskoro smo sasvim mokri. Ritam našem hodu daje šljapkanje vode u gojzericama. Najteži je dio puta rijetka borova šuma bez staze, ali zato prepuna škrapa prekrivenih gustom travom, poleglom od kiše, ali nam ni to ne kvari raspoloženje. I dalje se dovikujemo kroz huku nebeske vode i izmjenjujemo mnoge vesele, više sarkastične primjedbe na stanje u kojem se nalazimo.

Napokon, pred nama je prodolje Bijelih voda. Još pola sata i u domu smo, hladnom i praznom, dežurni je (i to onaj!) upravo na vratima. Zbog nas ostaje još malo, tek imamo vremena da se presvučemo (sreća, presvlaka je zaista suha) i navučemo mokre cipele, pa strmo dalje ka Rujištu. Kiša je gotovo prestala, ipak je lakše hodati.

Nakon šest sati pješačenja napokon smo pred našim malim "Fićom", koji nam je draži zaklon od prebukiranoga, zadimljenog doma ispred nas. Još jedno presvlačenje, ovaj put u putnu odjeću, i pred nama su opet kilometri sivog asfalta pod sivim nebom, ka toplomu domu i našoj sobi, gdje je nad zemljovidom i počela ova, kao i mnoge druge planinarske ture.

DAŠAK MOĆI

Nije bitno je li priča istinita.
Važno je ono čemu može poučiti.
(Sufijske priče)

Povijest ove priče ima svoje početke u samoj zori moga sjećanja kojim dominiraju likovi i prizori idile seoskog života na imanju moga djeda. Bijaše to vrijeme u kojem su junaci iz priča seoskih kazivača imali naboj dostatan da privuče našu dječju maštu, u kojoj su pothvati hajduka i

Ivica Marijanović, Imotski

čobanski susreti s vucima dosezali mitske razmjere.

Nasuprot tim pričama stajahu one o vilama i najrazličitijim spodbobama što ih narod prozva jednostavnim imenom plašila.

Iako su nas u školi učili da je to puko praznovjerje i da takvo što - jednostavno ne postoji, po dolasku na praznike djedu prvo bih otrčao u pojatu da vidim pletenicu na Arapovu vratu. Arap je bio prekrasan crni konj moga djeda koji je usred grive imao "vilinsku pletenicu".

Objašnjavali su mi da takav znamen ostavljaju vile koje noću izvedu konje iz pojata, pa na njima izigraju svoja kola te ih pred zoru vrati opočene. Valja znati da su to bili krajevi gdje su se onostrano i svagdašnjica dodirivali, ispreplitali i nadopunjavalni, tako da maloprivađnje objašnjenje gotovo nitko i nije smatrao potrebnim kritički preispitati. Doduše, neki "učeniji" su ponudili bljedunjavno objašnjenje da je pletenica nastala "češanjem" konja, ali je očito bilo da je spletena po geometrijskim zakonima, a nikako kao plod slučajnosti. Moja potraga zaustavila se kod Neviste - kako smo svi zvali moju ujnu - tada jedino žensko čeljade u kući. Još se sjećam njenih riječi na moje pitanje je li ona to plela: "Ajde moje dite, budi pametan! Malo mi je i moga posla pa još da se i stizin bavim..."

Uskoro su sazorili plodovi moga djetinjstva, moji odlasci na selo prorijedili a vile nestadoše s jutarnjim zrakama mladosti željne gradske neobaveznosti.

Sve mi je to prolazilo kroz glavu dok smo se približavali stadiu konja ostavljenog na ispaši prostrane zavleimske visoravni. Omanja je to planina u sjevernom zaleđu Imotskoga i sa svojih 1340 m gotovo patuljak u odnosu na ostalu hercegovačku braču Vran, Čvrsnicu, Cincar, Radušu i Prenj, prema kojima pucaju čeznutljivi pogledi. Vjetrovi što se zalijeću s bosanskih visova ne dopuštaju zametanje bujnije vegetacije, pa

Prema vrhu Zavelima je Zavelim zapravo jedan veliki pašnjak. Volim ovu planinu upravo zbog njenoga "mekog saga" po kojem, nakon Bijakovskih vrleti, hodam kao po kakvoj plaži. Volim je i zbog toga što je lak pristup do samoga vrha jer, eto, nije prošlo niti sat kako smo se uputili iz učmale svakodnevnice ljetnog popodneva, i već smo bili u mirisnom zagrljaju planine. Moj pokušaj da se približim stadiu što je paslo preduhitri predvodnik, načulivši nepovjerljivo glavu. Odmjeravao je

moje kretnje plaho, spreman da "izda zapovijed" za pokret ako se suviše približim. Stajali smo tako neko vrijeme nepomični - čovjek i životinja, promatraljući se, nesposobni za kontakt, prepušteni tek beskonačnosti ljepote trenutka koju prekinu Suvi svojim dozivanjem:

- Pusti Vile, pomozi mi vamo!...

- Višćac!... - mrmljam u sebi, iznenadujući se kako je znao što mi se vrzma po glavi. Sa Suvim sam se poznavao poodavno. U nama je cvao Sidartin¹ nemir bramanskog sina. Obojica smo tražili učenje kojim ćemo odstraniti kukolj u žitu svoga poimanja vječne istine. Povezivao nas je cilj, ali putevi su nam bili različiti. Ja sam bio racionalniji tip, s potrebom za jasno predloženom shemom sustava o kojem je riječ, dok je Suvi bio intuitivniji, sklon improvizaciji, tako da mu metoda nije bila bitna.

Obojica smo bili na putu - ja sam stajao gotovo na početku, proučavajući kartu i nastojeći da predvidim sve prepreke, i onda najkraćom stazom jurnuti do cilja, a Suvi je numoljivo koračao

Prema vrhu Zavelima

foto: J. Vukosav

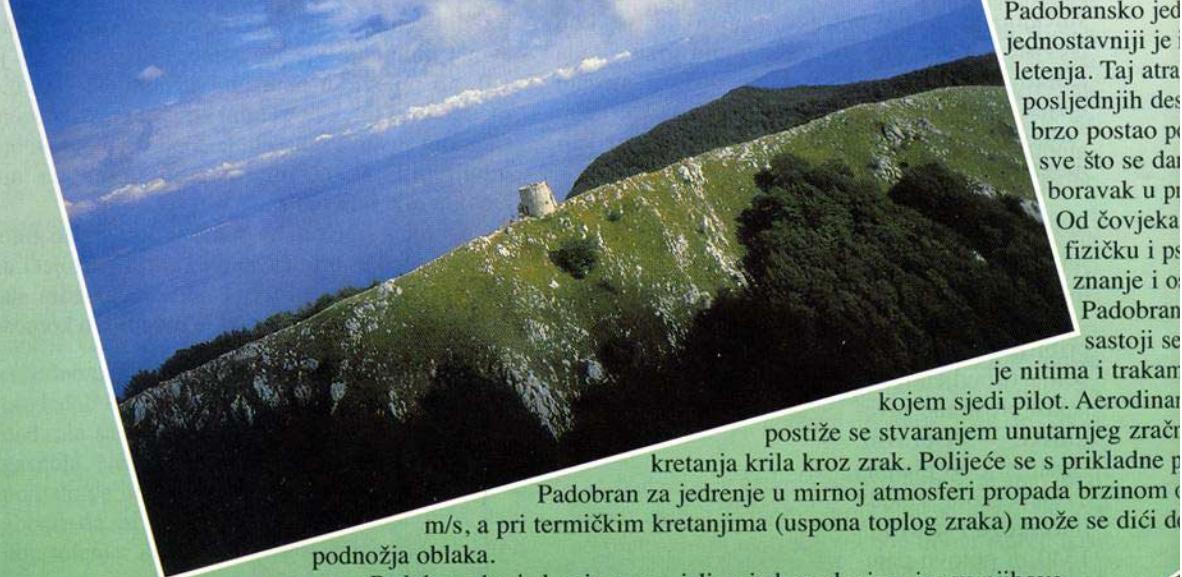
stazom nemajući zapravo orijentacije koliko je još do kraja i to ga u biti i nije zanimalo. Njemu je ustvari jedino važan bio - sam put. Ja sam pričao o preprekama na putu - on ih je preskakao; ja sam sastavljaо kartu prema izvještajima istraživača - on je sam istraživao; ja sam proučavao rituale - on ih je obavljao.

Neke njegove stavove nisam odobravao, ali Suvi ne bi bio Suvi kada bi se tako lako predao. Često bi isprovocirao situaciju vezano za temu o

(nastavak na strani 18)

HRVATSKE P

UČKA

Padobrano jednostavniji je letenja. Taj atrakcija posljednjih deset godina brzo postao je sve što se danas boravak u prirodi. Od čovjeka fizičku i psihološko znanje i održivo Padobran sastoji se

je nitima i trakanima

kojem sjedi pilot. Aerodinamika

postiže se stvaranjem unutarnjeg zračnog

kretanja krila kroz zrak. Polijeće se s prikladne padobrane

Padobran za jedrenje u mirnoj atmosferi propada brzinom od

m/s, a pri termičkim kretanjima (uspona toplog zraka) može se dići do podnožja oblaka.

Padobrano jedrenje nezamislivo je bez planina, jer su njihove padine prirodna uzletišta, te su u mnogim slučajevima pioniri tog športa u pojedinim zemljama planinari i alpinisti. U

Hrvatskoj se tim športom danas bavi stotinjak

ljudi, a u okviru HPS-a postoji Komisija za

padobrano jedrenje. Njen je

procjenik i najbolji hrvatski

padobrano jedrilicar, inače

i poznati alpinist Danko

Petrin, koji je i nositelj svih

hrvatskih rekorda u toj disciplini:

horizontalne dužine leta, vremenskog trajanja, dosegnute visine i visine s koje je započeo

polet.

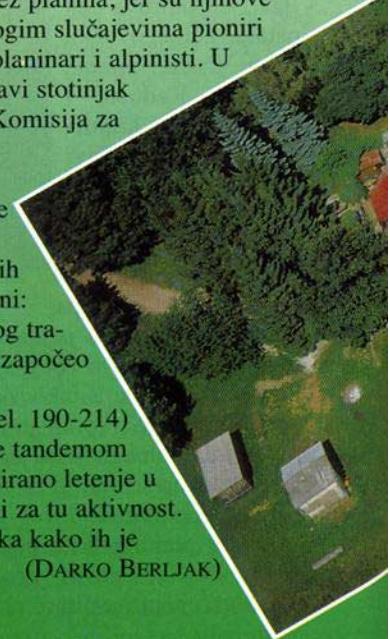
Ako ste zainteresirani za taj šport, preko Danka (tel. 190-214)

se mogu organizirati početnički i napredni tečaj, letenje tandemom (dvojac s pilotom i putnik koji ne treba ništa raditi), organizirano letenje u skupinama, individualni sati, posudba opreme i savjeti vezani za tu aktivnost.

Donosimo i nekoliko fotografija hrvatskih planina iz zraka kako ih je snimio Danko Petrin.

(DARKO BERLIJAK)

SLJEME

PLANINE IZ ZRAKA

snimio
Danko Petrin

lrenje (paragliding) naj-
i najpristupačniji način
aktivni šport, koji je u
set godina u cijelom svijetu
popularan i omiljen, obuhvaća
nas od modernog športa traži -
iroci, okus avanture i zahtjevnost.
traži potpuno angažiranje, dobru
ihičku kondiciju, inteligenciju,
jećaj za letenje.
za jedrenje je letačka naprava, a
od kupole dvostrukе površine koja
a povezana s pojasmom u
ničan oblik kupole
og tlaka tijekom
adine.
d oko 1,5

BIOKOVO

kojoj bi želio raspravu. Tako je bilo i ovaj put; kad smo naložili vatrui večerale gotovo u tišini, uživajući u sutoru koji nas polako obavi plaštem noći, teatralno izvadi lulu, nekako ponizno nasloni glavu sklopivši oči kao da traži nečije dopuštenje, a zatim je pažljivo, odmjerenum pokretima i bez riječi rutinski napuni, ne obazirući se na moje meškoljenje. Tek kad je zgotovio i pripalio ugarkom, obrati mi se smiješći:

- Što je, što si napet? Opusti se čovječe, u planini si!

- Pitam se je li nam baš to potrebno - kumim u pravcu lule.

- Za tebe ne znam, nisam to ni pripremio tebi, ali meni je potrebno.

Moje negodovanje bijaše burno. Pokušao sam s mnoštvom psovki pokvariti mu bar ugodaj rituala. Nisam bio od onih koji smatraju da se imaju pravo mijesati u tuđe izbore, ali droga je bila ipak nešto drugo. Suvoga se to nije nimalo dojmilo, pušio je mirno, dugo uvlačeći, zagledan u vatrui s koje nije skidaog pogleda. Najzad, uvjerivši se da sam se ispucao, prekinu šutnju:

- Droga... - reče zagledan i dalje u vatrui - Nevjerojatno kakav strah proizvodi jedna riječ.

- Pa zar sve priče onih jadnika i njihovih roditelja smatraš pretjerivanjima?

- Jadnici su bili i ostat će samo - jadnici. Na ovaj ili onaj način postali bi to isto. Ovo nije za pustolove koji bi htjeli svoju dosadu i neobavezu prema životu prekratiti objesnim blesavljenjem. Ovo je Božji dar ozbilnjim tragačima za istinom, a ne žvakalica za dokonost.

- Hm, pa sad, da je Božji dar...

- Pa jasno je da jest. Ako ništa, ti bi kao vjernik morao znati da Bog ne može stvoriti nešto loše. Loša može biti samo upotreba toga. Pogledaj kulturu starijih naroda i civilizaciju koje su imale bogoštovani odnos prema tim stvarima. Nisu im uzalud davali imena kao što su biljke moći, sveta gljiva ili meso bogova. One su otvarele vrata shvaćanja i nudile susret s drugim svjetovima. Naravno, tomu je prethodilo odgovarajuće uvježbavanje koje je davalo jasan psihološki okvir ličnosti, neophodan za takve susrete. Svaki dodir neupućene osobe s tim područjima bivao je najčešće koban, pošto bi dospjeli u dodir s energijama koje nisu znali usmjeriti. Zamisl, recimo, čovjeka iz srednjega vijeka koji se iznenada nađe u pilotskoj kabini kakvoga mlaznjaka.

Što misliš, kako bi se taj let završio?

- Pa ako bi uezio tvoju svetu gljivu, onda zbilja mogu misliti na što bi to sličio taj let.

- U stvari se najčešće i događa upravo to.

- Zar nema sigurnijih puteva do Boga; molitva, post, meditacija...?

- Jasno da ima! Nismo svi isti. To ti je kao i s ovim našim planinarenjem: svi smo se zaputili na vrh, ali, dok se neki drže vodiča i karata, drugi sami otkrivaju puteve. Jedni odmah ubrzaju pa ih sretnemo poslije iscrpljene kraj staze, a drugi su daleko iza nas, napreduju sporo, ali će sigurno stići. Poneki čak dospiju visoko, a onda ih zanese kakva cvjetna ledina ili kućica, pa skrenu sa staze zaboravljući na vrh. Mnogi pak cijeli život provedu u planinarskim domovima, a najgori su još u selu: vječno prikupljaju opremu i nikako da krenu. Što misliš, imamo li mi s ovih zavelimskih visina pravo suditi o onima koji hodaju himalajskim vrhovima?

- Ako sam te dobro razumio, mi bismo svi trebali zamotati po jedan joint² i...

- Nisi me dobro razumio. To nije slatkiš. Potrebne su godine učenja i stege u životu čovjeka da bi mogao podnijeti taj susret s drugim dimenzijama, jer može doći u područja iz kojih više ne zna izlaz, tako da je njegovo tijelo ovdje, a psiha ostaje "zarobljena" tko zna u kojim svjetovima.

- Kakvi su to drugi svjetovi izvan ove stvarnosti?

- Ha, a što je zapravo stvarnost? Danas su i najtvrdokorniji fizičari oprezniji u njenoj definiciji. I svatko od nas ima svoju stvarnost, svoj svemir, svoje nebo i svoj pakao. Za ono što u "mom svemiru" predstavlja stvarnost, tebi ne mora značiti ništa. Što misliš, recimo, što je bila stvarnost za jednog Pikasa, Van Goga, Betovena, Ujevića, Šimića...? Što je sa svjetovima o kojima pjevaju mistici? O čemu pričaju putnici iz zvjezdanih prostora? Što je s područjima u koja su zapali duševni bolesnici? Pogledajmo "stvarnost" jedne obične pijanice; za njega su bijeli miševi životni kao ovo stado ispred nas.

Mi nismo ništa objasnili time što smo tim "nenormalnim" stanjima razdijelili imena. Hipnoza, prividjenje, trans, alfa stanje, shizofrenija, fobija, depresija, prekognicija - samo su neki od naziva za "stvarnosti" u kojima svakodnevno obitavaju mnogi.

Ova je naša stvarnost zapravo dio sveukupne

stvarnosti kao što je, recimo, svjetlost dio elektromagnetskog spektra zračenja. Za male otklone izvan određene frekvencije zračenja već si u području druge vrste valova (stvarnosti), koji se razlikuju samo po svojoj dužini, a u suštini su isti.

- Hm, shvaćam čime izazivaš te otklone...

- Ma nije bit u tome čime izazivaš te promjene. Ljudi to zapravo rade poodavno i na razne načine, bilo da je riječ o vinu koje je u starim kulturnama simbol spoznaje i prosvijećenosti ili pak kroz "božanska stanja" u koja dospijemo slušajući kakvo glazbeno djelo, poeziju ili se potpuno posvećujući, na primjer, nekom hobiju. Danas se već u Americi i Japanu reklamiraju sprave za alteraciju svijesti - nazvane Mind Machines. Pa i do nas su već došle VR - kacige³. Izmijenjena stanja izazivaju se podražavanjem raznim kombinacijama svjetla i zvuka ili pak električnim stimulacijama moždane kore. Sve je više istraživača s respektabilnim akademskim zvanjima koji se u svojim djelima ne ustručavaju priznati da su se za otklone iz svakidašnjice koristili i "biljkom moći".⁴ Nevolja je jedino u tome što se "moć" okreće protiv onoga tko ne zna njome rukovati. To, međutim, ne obavezuje druge tragače da odustanu.

Zašutjesmo obojica. Ja sam razmišljao o njevoj "priči", a on se prihvati vatre koja je jenjavala. Tek sad postadoh svjestan jarke mjesecine koja je ispunjavala prizor uokolo te se pogled širio sve do stada što se odmaralo na rubu vidokruga, u tami. Tišinu prekinu Suvi.

- Mislim da je najbolje da ti to praktično pokažem!

Zatvorili trenutak oči, spusti malo glavu na prsa, ruke sklopi opušteno između nogu i umiri se uz naglašeno ritmičko disanje. Promatrao sam ga znatižljivo premišljajući što li je sada pripremio. Najednom započe s ritmičkim njihanjem gornjeg dijela tijela, ispočetka polagano, a zatim sa sve većom amplitudom, dok to najzad nije ličilo na pokrete jahača u sedlu. U jednom trenutku (mogao bih se zakleti da sam baš u taj čas spazio smješak na njegovu licu), začuh snažno rzanje stada u tami. Konji se uskomešaše i uznemiriše noć svojim njištanjem. Nemir potraja kratko te se smiriše i iznenada započeše laganim kasom u krug. Gledao sam nijemo u prizor pred sobom, čas pogledavajući stado na rubu vidika, čas Suvoga koji je i dalje "dipao na mjes-

tu" cereći se nijemo. Osjećao sam da se dešava nešto izvan uobičajenog područja moga iskustva, nešto "s onu stranu", gdje je razum bio slijepac. Strah iznenada stade kliziti mojim udovima vezujući me nevidljivim lancima, te promatrah prizor kao hipnotiziran, bez ikakve misli ili pokreta. Koliko je to trajalo ne znam, jer sljedeće čega se sjećam bijaše konj koji se našao pred nama. Na neki čudan način znao sam da čeka dok nevidljivi jahač sjaši i to me toliko izbezumi te umalo vrissnuh kad li se Suvi oglasi dugim uzdamom. Konj se mirno okrenu i uputi stadi, a Suvi se kratko protegnu i, ne pogledavši me, zgrabi vreću za spavanje te se uvuče u nju i trenutno zaspie. U taj se časak iz pravca stada začu sablasan pisak koji se izgubi u dubinama noći. Tajac, a zatim tišina prekrije sve. Mjesec je mirno tkao svoju halju, stado je počivalo na rubu vidokruga, a povjetarac sa sjevera započe svoju igru s bezbrojnim vlatima trave koje žedno ispijahu kapljice rose iščekujući zoru što se čutila u daljinu.

¹H. Hesse: Sidarta

²Mješavina duhana i opojnog sredstva pripremljena u obliku cigarete

³VR-kacige: kompjutorski program kojim se uz pomoć optičkih, mehaničkih i elektronskih pomagala omogućava korisniku da se nađe u simulirano realnom okruženju u kojem se, uz vidokrug od 360 stupnjeva, može kretati u prostoru i upravljati objektima tako da sve funkcioniра isto kao i u stvarnom svijetu.

⁴Npr. Fritjof Capra: Tao fizike; London, 1974: ... "U početku, na mom putu su mi pomagale "biljke moći" koje su mi pokazale kako je um u stanju da slobodno protiče; kako duhovni uvidi dolaze sami od sebe, bez ikakvog napora, izvirući iz dubina svijesti" ...

PRODAJE SE

- komplet "Naše planine" 1949-1990
(tel. 01/ 577-408)

- ruske pećice na benzin za kampiranje,
po 200 kuna (tel. 01/ 441-988)

BRABO Njci

Kamešnica. Korita. Slikovito selo u zagrljaju planine spava svoj mrtvački san, jer nikoga nema. Tek tu i tamo poneka staračka glava. Sve ode, sve odseli, a planina osta sama.

Ipak se toga dana na staroj školskoj zgradi vijorila zastava: čekali su nas domaćini, planinari. Ali, čim smo se iskrcali iz autobusa, umjesto da siđemo do škole i tamo se pridružimo vodiču, mi odmah produžimo put klanca. Grupa "Letećih Holandeza" odjurila je put vrha, a glavni je među njima rekao: "Vas će voditi Radojica do Gornjih Korita i tamo ćemo se naći kada se mi vratimo s vrha. I amen!"

Mi krenusmo dolje, pa pravo, pa desno, kao ovce bez ovna predvodnika, bez dogovora...

- Hej, staza je ovdje lijevo - povičem, vidjevši kamenog čovuljka što sam ga prošle godine tu postavila. Japa me, naime, naučio da kad u nekoj planini bez markacije vidim stazu, za svaki slučaj postavim malu piramidu.

- Šutite, molim vas, niste vi voda - reče mi neki planinar, - valjda on zna bolje od vas.

- Jezik pregrizla dabogda - rekoh sebi. - Budalo stara, ne petljaj se gdje ti nije mjesto. I nastavih klackati za njima. Na nekim mjestima je zaista izgledalo kao staza. Hodali smo uz suho korito. S obje su se strane obrušavale litice s kržljavim stablima, izlokanim stijenama. Vrlo brzo smo zašli u gusto šiblje. Neki su hrabro otprhnuti naprijed, uporno vjerujući da će naći stazu, drugi su se vratili natrag, a treći krenuše lijevo uz strm sipar. I ja s njima.

Planina postajaše sve divljija i divljija. Mjestimice sam nailazila na odvratan sipar, a u planini mi nema ništa odurnije nego sipar i poleđica. Budući da nisam čula nikakav zviždak vodiča, nego samo glasove iza sebe, mirno sam se penjala dalje. Za mnom je išla Ita i njen društvo. Kako sam poslije saznala, Bucko je krenuo s nekom drugom skupinom pravo uz korito suhog potoka i bez neprilika stigao do Gornjih Korita.

Uspon je bivao sve strmiji, a staze ni za lijek. Na trenutak mi se činilo da sam na stazi, ali bih vrlo brzo gubila taj dojam. Osjećala sam kako me

Smilja Petričević, Split

pomalo hvata strah, jer više nikoga nisam ni čula ni vidjela, a kada bih pogledala dolje, vidjela bih samo strminu, sipar i ništa više. I tada, prekršivši jedno od osnovnih pravila planinarske etike koje glasi "ne idi nikada sam u planinu, ne odvajaj se nikada od društva", krenem uzbrdo sama, pa što Bog da. Bog čuva malu djecu, ljudake i pijance, a kako nisam ni pijanac ni malo dijete, znači da sam ono treće. Pouzdavši se u Božju pomoć, krenem sama prema gore, prema rubu visoravni. Penjala sam se strmim stijenama koje su se dosljedno uzdizale nad mojom glavom. Bile su na sreću prilično raspucane i obilovale dobrim policama za dohvrat ruke, još boljim za oslon noge, tako da sam se u početku lako penjala. Na nekim je mjestima stijena bila tako glatka da mi se dalji uspon činio nemogućim.

Viseći tako na stijeni neodlučna i sama, pomislim da se vratim dolje, ali podigavši glavu, pričini mi se da gore visoko stoji Tatek, da maše konopcem i zove: "Ajde Luce, to ti možeš, samo naprijed, ne odustaj nikada na pola puta." Dolje pak stajao je Ivica Lukic pa se smješkao, a čula sam i Antin smijeh. Negdje zagrakta ptica. Stresem glavom i slika nestade. Opet sam bila sama. Tako mi vraški nedostaju on, Ante, nedostaju mi Tatekove riječi ohrabrenja, njegova mirnoća, naprsto nedostaju mi svi oni s Velebita. Kako li su samo daleko! Što ja zapravo hoću? Umjesto da grijem stare kosti negdje pored tople peći, ja šezdesetogodišnjakinja visim tu kao šišmiš na stijeni tuđe planine. Želim li se ja to dokazati? Kome? Čemu? Zašto? Je li to inat, izazov? I što mi je uopće trebalo da se penjem kao kakva koza i da plazim jezik po ovoj vrućini, čekajući kakvog poskoka da me čopne po prstu pa da odem s vragom tikve saditi. Sjela sam na kamen, opet pogledala dolje, ali nigdje nikoga. Ni Ite ni njenoga društva. I tada zaista odlučim vratiti se natrag istim putem kojim sam bila došla. I već sam se okrenula da se počnem spuštati, kada ugledam jedan ovčiji BRABO-NJAK. Pa još jedan, pa hrpu brabonjaka, koji su tu bili raspoređeni kao neki putokaz, kao kamnčići iz priče o Ivici i Marici. Ostavim napr-

njaču i krenem putem tih zlatnih brabonjaka, i uskoro sam bila sigurna da je to ipak ostatak neke stare pastirske staze.

Opazim jedan kamen kako strši, pa drugi kamen, pa još jedan kamen, pa to su prave stepenice! Vratim se po naprtnjaču i krenem dalje. Sada više nije bilo uspona. Na nekim su mjestima stijene bile prljave od blata, ali brabonjaka je bilo i dalje (jedan sam sačuvala za uspomenu). Zaista je to bila prava staza, davno zapuštena, ali me je dobro vodila. Povremeno se gubila, odronjavala i nestajala, jer nesto nekadašnjih brojnih stada, nesto pastira, tek bi se tu i tamo pojavila neka ovca ili koza. Staza je vijugala, penjala se polako priljubljena uz samo stijenje, da bi nakon nekog vremena izbila na hrbat do prave pravcate dobro raskrčene staze. Stajala sam na samom rubu klanca i pogledala dolje. S druge sam strane vidjela crvene točkice - planinare kako se kreću hrptom planine. Vidjelo se i jedno selo.

- Ita, oj Itaaaa - povičem dolje u klanac, ali odgovora nije bilo. Nakon nekog vremena ugledam je dolje kako mi maše crvenim

sviterom. Uzmem svoje štapove, nataknem košulju i dadem joj znakove neka se vrati prema točki polaska, pa se okrenem na drugu stranu. Bojeći se da je ne izgubim s vida i da se opet ne nađem sama, krenem i ja prema dolje. Nakon nekog vremena opazim i Riline čovuljke. Bila je to prava široka staza za Gornja Korita.

Kada smo se srele, reče mi da je jedna planinarka doživjela šok od pogleda na te gudure i sipar, tako da ju je Ita jedva uspjela dovesti k sebi.

- Da nije bilo nje, bili bismo djeca i ja krenuli za tobom, jer sam vidjela da si stigla gore na hrbat. Nalikovala si lučkom pilotu koji brodovima signalizira sa svojim zastavicima.

- Morat će hitno do nekog lučkog pilota da mi posudi knjigu znakova za mahanje zastavica.

Sunce je bilo već visoko na nebuh kad smo se po drugi put penjali uz planinu, ali sada pravom planinskom stazom, seoskim putem, uz to označenim čovuljcima. Za kratko vrijeme bili smo na Gornjim Koritim.

VLAK KARLEK ZVAN

Počam od 22. lipnja 1996. godine po prvi puta u Republici Hrvatskoj, od Zagreba do Ogulina svake subote u turističkoj sezoni prometovao je turistički vlak zvan "Karlek". Organizatori su bili Karlovačka županija i Hrvatske željeznice. Teško za vjerovati: povratna karta Zg - Og petnaest kuna!

Početak nije bio blistav. Prvim "Karlekom" 22. lipnja došlo je sedam izletnika. Ogulinčani se time nisu razočarali, oni dadoše pečat "Karleku". Organiziran je doček na željezničkom kolodvoru. Glavna atrakcija bile su vrlo dobro kostimirane "klečke vještice". Na njih je ispuçano brdo snimaka. Gospoda Ankica Puškarić, voditeljica Turističkog ureda grada Ogulina, čim su izletnici sišli s vlaka, megafonom daje potrebne obavijesti s odredištim a kamo odlaze autobusi, a također i o gradu Ogulinu i njegovim zanimljivostima. I tu su ogulinski poslenici dali obol razvitku turizma. Povratna autobusna karta za Klek (Bjelsko) deset kuna, za jezero Sabljaci pet kuna. Jasno, Klek

Miljenko Pavešić, Ogulin

neodoljivo privlači svojom dominirajućom pojmom. Brojni su bili izletnici i na jezeru Sabljaci, ili, kako Ogulinčani vole reći, Ogulinskem moru.

Uložen trud brzo počinje davati rezultate. "Karlek" je svake subote sve puniji, tako da je 13. srpnja dovezao već 300 izletnika. Planinarski dom na Kleku često je pretijesan da primi brojne "Karlekovce". Nažalost, zbog još uvjek neriješenog pitanja stalnog domara, ugostiteljska ponuda nije mogla biti zadovoljavajuća. Nadajmo se da će i to jednom biti riješeno.

Turistička zajednica grada Ogulina, priredila je 22. studenoga svečanu sjednicu, kojoj se odazvao izuzetno velik broj turističkih djelatnika. Prisutan je bio gospodin Nikola Račić, zamjenik direktora Hrvatske turističke zajednice, velik broj ogulinskih turističkih djelatnika, poslovnih ljudi, djelatnici u općini Ogulin i Županiji karlovačkoj, planinari, novinari, dekan ogulinski i župnik, gospodin Tomislav Šporčić. Nesumnjivo

lijep skup ljudi, koji su u stanju pokrenuti učmalost našega kontinentalnog turizma.

Poslije uvodnog referata gospođe Puškarić, bilo je težište u raspravi kako uspjeh postignut u 1996. godini dalje razvijati. Vrlo je dobro prihvaćen prijedlog tajnika HPD "Klek" gospodina Pavešića. Iznosim dio tih prijedloga. Do ljeta treba oposobiti vodiče koji moraju poznavati povijest kraja u kojem djeluju, topografiju, znati osnove vođenja, pružiti prvu pomoći i biti nadasve ljubazni i komunikativni. Tu je funkciju tijekom 1996. volonterski obavljao dojenog ogulinskog planinarstva Ferdo Uršan. Dalje, Ogulin nije samo Klek i Sabljaci. Tu su Viničica, Modruš, Stožac, Bijele i Samarske stijene, Bjelolasica, Zagorska kosa, Jama Sopača. Tu su divne rijeke. Izvorište Oštarske Mrežnice, Dobra, Tounjčica, Bistrac. Ugostitelji moraju napustiti "štancanu" ugostiteljsku ponudu. Na ovome području postoje stoljetni specijaliteti,

npr. smisni kruh, police sa dimljenom slanim, tvrdi i malo zagorjela palenta s kiselim mlijekom, ogulinski kiseli kupus sa fazonom, repa, ogulinska masnica. U Ogulinu su već postale tradicionalne manifestacije Dani polja i Dan kruha. Treba ih prilagoditi turističkoj ponudi.

Najteže će biti rješiti halapljivost ugostitelja i pekara. Nerazumno i neopravdano visoke cijene djeluju odbojno i, dakako, potrošnje nema.

Vrlo je zanimljiv i ogulinski folklor, te vrlo duhovite ogulinske poskočice. Evo dva primjera:

*Lomoščani alaj ste na
glasu
Krave oru a volovi
pasu*
ili

*Nima pušak što su
karabinke*

Niti curic što su Ogulinke.

U gradu djeluje KUD koji ima i tamburaše te vokalni sastav. Njihov nastup kod doma na Kleku nesumnjivo bi privukao ne samo planinare. Razglednice s vješticama snimljenim na stijeni Kleka sigurno bi kupio svaki posjetitelj Kleka i Ogulina.

Kao i uvjek, po onoj narodnoj mudrosti divno zvuči poslovica: Gdje god je Bog sagradio crkvu, tu je i vrag sagradio kapelicu. Tako je to i s "Karlekom". Nešto škripi. Gradovi uz željezničku prugu - Karlovac i Duga Resa te Generalski Stol - nisu ni izdaleka organizirali prihvata turista, a kamoli njihovo vođenje i razonodu. Posljedica toga je jasna, turisti u tim mjestima nisu ni izlazili. Ogulinci dični svog uspjeha traže da se vlak u buduće zove "Ogulinček". Nakupilo se i duga HŽ, koji mora platiti Županija karlovačka (tko, Karlovac ili dobitnik Ogulin?).

I na kraju nešto zbilja neobično. Kakvu bi atrakciju izazvao "Karlek" da u idućoj godini ima parnu vuču i vagone trećeg razreda, jasno, dotjerane i komforne? To nije utopija. Takav izletnički vlak vozi u SR Njemačkoj. Dok u Njemačkoj u drugim vlakovima visokog komfora ima mjesta na pretek, u staromodnom "kloparalu" morate rezervirati sjedište!

Do viđenja u "Karleku" ili "Ogulinčeku", na Kleku ili Bistracu!

Klek-Bjelsko: Visibaba

foto: Ž. Poljak

SPELEOLOGIJA

TRAGOM JAMA TISUĆICA NA VELEBITU

U posljednjih nekoliko godina otkrića na sjevernom Velebitu pišu nove, zlatne stranice povijesti hrvatske speleologije. Sve je počelo još 1990. godine kada je skupina još neiskusnih slovačkih speleologa došla na Hajdučke kukove u nadi da će naći nešto zanimljivo. To se i dogodilo jednoga kišnog rujanskog dana 1992. godine otkrićem ulaza Lukine jame.

Potaknuti radom slovačkih kolega i mi smo započeli s istraživanjem speleoloških objekata na području Hajdučkih i Rožanskih kukova. Usljedio je niz vrijednih rezultata u kojima se isprepliću rad i zasluge i jednih i drugih:

- istražen je Jamski sustav Lukina jama - Trojama do dubine od -1392 m,
- istražena je Ledena jama u Lomskoj dulibi do dubine od 514 m,
- istraženo je još preko 100 jama različitih dubina.

Lukina je jama svojom dubinom i dimenzijama iznenadila mnoge, a na svjetskoj ljestvici najdubljih speleoloških objekata popela se čak na deveto mjesto. Sve do ove godine speleolozi su se pitali je li to jedina tisućica na Velebitu? Ima li ih još?

Odgovor je: ima, a nova tisućica zove se SLOVAKIA!

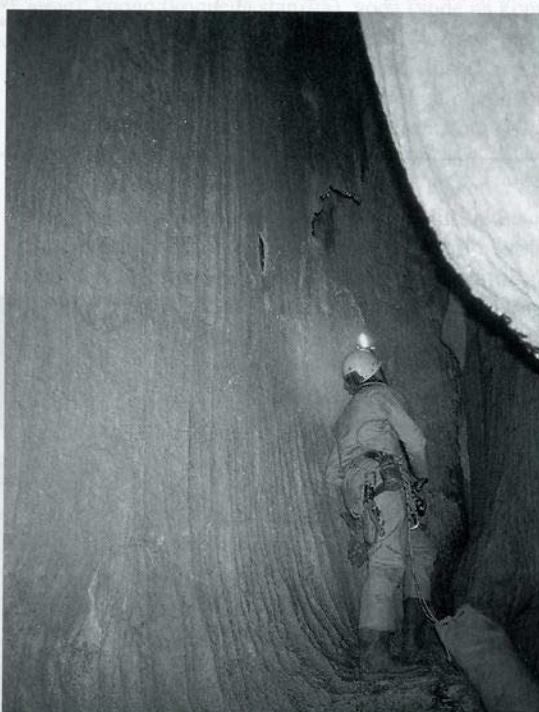
Dana 28. srpnja 1995. četveročlana ekipa, prilikom obilaska terena, pronalazi ulaz u jamu Slovakia. Špiljski ulaz - rijetka pojавa za velenbitske bezdane, razlog je da u jami nema toliko opasnog snijega i leda, što je čini relativno sigurnom. Slijedi devetodnevno mukotrpno istraživanje, pri kojem se dolazi do "dna" na -516 m dubine. Tada je na dubini od -360 m zamijećen horizontalni kanal koji će zbog nedostatka vremena biti ostavljen za 1996. godinu.

Od 20. srpnja do 10. kolovoza 1996. godine slovački su speleolozi uz našu pomoć nastavili s istraživanjem u Slovakijsi. Cilj je bio spustiti se

Darko Bakšić, Zagreb

do već spomenutoga horizontalnog kanala na -360 m, ući u nj i, ako je moguće, nastaviti istraživanje. Nakon 30-ak metara horizontale otvorio se golem prostor. Kanal je zapravo presječen s nekoliko paralelnih vertikala, a svaka vjerojatno ide na svoju stranu. Odmah je postavljen bivak.

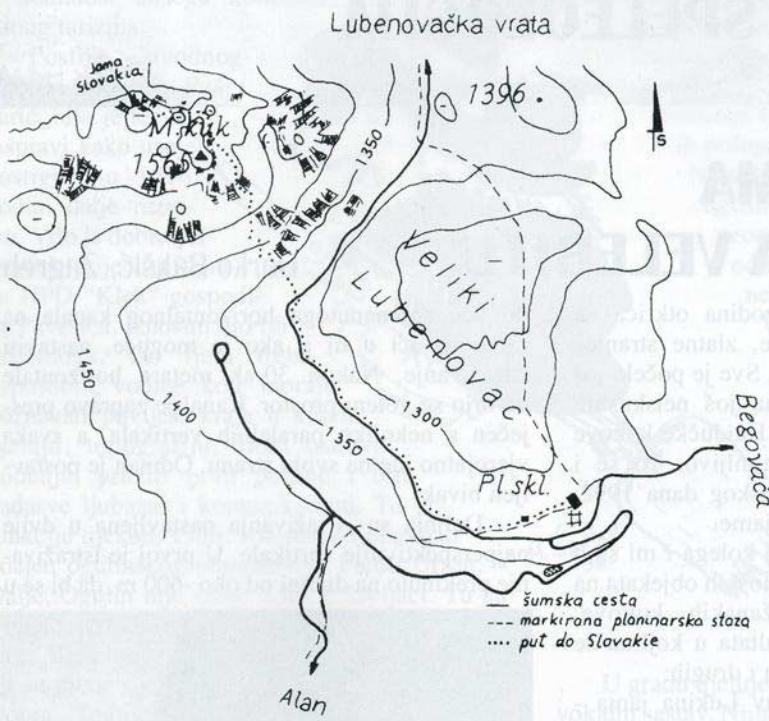
Daljnja su istraživanja nastavljena u dvije najperspektivnije vertikale. U prvoj je istraživanje prekinuto na dubini od oko -600 m, da bi se u

drugoj sa svim raspoloživim užetima moglo spustiti do, za sada, neprolaznog suženja na -1000 m dubine. Ova je jama sada druga po dubini u Hrvatskoj, a njena bi se dubina možda mogla povećati s obzirom da istraživanje još nije završeno.

Pristup do jame

Ulaz u jamu Slovakiju nalazi se na nadmorskoj visini od 1525 m, na sjeveroistočnom dijelu velike ponikve iza kote 1565 m Maloga kuka u smjeru sjeverozapada. Do ulaza se najjednostavnije dođe od planinarskog skloništa na Velikom Lubenovcu po šumskoj cesti u smjeru Lubenovačkih vrata. Nakon 10 do 15 minuta hoda, a ispred stijene na lijevoj strani ceste, skrene se u šumu prema vrhu Malog kuka. Kroz šumu se ide slabo uočljivom, nemarkiranom, ugaženom stazom sve do stijena, a zatim se po stjeni zaobiđe vrh Malog kuka sa sjeveroistočne strane i uskoro se dođe do velike ponikve gdje je jama. Za ovaj uspon potrebno je oko 1 sat.

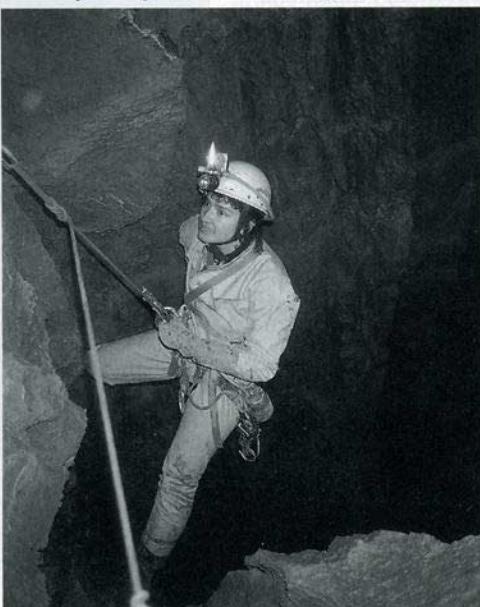
Na dubini od oko -460 m slovački su speleolozi vidjeli nekoliko endemskeh pijavica, a daljnjim će se proučavanjem utvrditi je li riječ o istoj vrsti kao što su one iz Lukine jame.

Za očekivati je da će ovakva otkrića privući velik broj stranih speleologa. Za to se treba pravovremeno pripremiti zbog koordinacije i kontrole rada, kako bi netaknute dubine, a i površina strogoga prirodnog rezervata Hajdučkih i Rožanskih kukova, ostala sačuvana za buduće naraštaje.

Valja napomenuti da nacrt Jame Slovakia još nije u cijelosti dovršen te ga nije moguće objaviti, a neke vrijednosti dubina možda će se neznatno promijeniti.

Istraživači

U speleološkim istraživanjima jame Slovakije u 1995. i 1996. godini sudjelovali su slovački speleolozi: Z. Agh, M. Griflik, M. i L. Kankul, E. Kapucian, D. Kotlarčík, L. Krčmarík, K. i M. Kyška, M. Mišik, L. Sliva, M. Sova, B. Šmid, V. Voronin i J. Vykoupil. Od hrvatskih speleologa najviše je bilo članova iz SO PDS Velebit: D. Bakšić, S. Ćirić, S. Hrašćanec, D. Kavčić, J. Munić, P. Mintas, S. Rešetar, A. Sutlović i D. Troha, te jedan član iz SO HPD Željezničar: Ž. Ludvig.

Ponovno u Slovакiji

U razdoblju od 25. do 28. listopada 1996. godine speleolozi iz SO PDS Velebit: D. Bakšić, T. Bizjak, D. Bratušek, D. Lacković, A.K. Sansević, A. Štroj, A. Sutlović, D. Štefanec i D. Troha, te speleolozi iz SO HPD Željezničar: B. Jalžić i D. Lovretić, uz potporu Hrvatskog prirodoslovnog muzeja i Zoologiskog zavoda Prirodoslovno-matematičkog fakulteta iz Zagreba, spustili su se u jamu Slovakiju do dubine od oko -570 m da bi sabrali nekoliko jedinki endemske pijavice i drugoga biološkog materijala za potrebe znanstvenih istraživanja. Akcija je uspješno ostvarena, ali, na žalost, nije pronađen niti jedan primjerak pijavice, pa će se daljnja slična istraživanja nastaviti u povoljnijim vremenskim uvjetima. Ovu je akciju svojom donacijom karbida pomoglo poduzeće "Linde plin" iz Karlovca.

ZAŠTITA PRIRODE

Kalendar akcija u 1997. godini.

U 1997. godini planira se:

- 5. lipnja **Dan zaštite planinske prirode** u Hrvatskoj. Središnji skup planinara i ljubitelja prirode Paklenica '97 održat će se u Paklenici 7. i 8. lipnja (subota i nedjelja).

- 26. rujna **Međunarodni dan čistih planina** provodi se tradicionalno u znaku akcije Za čiste planine, u organizaciji eko patrola. Glavne manifestacije planiraju se za subotu 27. rujna.

Potreba uređenja Velebitskog botaničkog vrsta. Planinari iz Šibenika, dr. Radovan Kranjčev iz Koprivnice i neki drugi planinari i ljubitelji prirode predlažu poticanje uređenja Velebitskog botaničkog vrsta, pa to ovim putem javno činimo. Vrt ima izuzetnu edukativnu vrijednost za upoznavanje ljepote i vrijednosti prirode Velebita. Riječ je ne samo o zapuštenosti vrta i uništenim oznakama pojedinih biljnih vrsta, već i o nedovoljnom unošenju autohtonih biljnih vrsta, važnih za upoznavanje ljepote i vrijednosti planinske prirode.

Prijedlog za proširenje nacionalnih parkova. U Saboru Republike Hrvatske priprema se usvajanje prijedloga zakona za proširenje nacionalnih parkova Paklenica, Risnjak i Plitvička jezera. Iznimno bi se smanjilo zaštićeno područje NP Krka zbog izuzimanja iz zaštite Prokljanskog jezera i proširenja u gornjem toku Krke do Miljevca. KZP HPS podržava ove prijedloge i u stalnom je kontaktu s Upravom za zaštitu kulturnog i prirodnog nasljeđa radi usuglašavanja stajališta glede učinkovitije zaštite ovih zaštićenih područja (nacionalnih parkova).

Hrvatski informacijski servis za okoliš. Hrvatski informacijski servis za okoliš uspostavljen je u CARNetu i bio je prezentiran na ovogodišnjoj ma-

nifestaciji INFO '96 na ZV. KZP HPS nastoji razviti intenzivniju suradnju s ovim servisom. Informacije će biti vrlo korisne za unapređenje djelovanja naših eko patrola i planinarskih društava u akcijama Za čiste planine. Ovaj servis nudi podatke za zrak (klima i vrijeme), kopno (kopnena staništa), vode (vode na kopnu i moru), za ljude, ekološke novosti i dr. Nažalost, nema podataka o divljim i službenim deponijama za smeće, što je značajno za djelovanje eko patrola u planinama, ali to KZP pokušava osigurati iz drugih izvora (APO, DUZO i dr.).

Šubićevac - mediteranski park. Nakon skoro dvogodišnjih nastojanja članova HPD "Kamenar" Šibenik za uređenje i učinkovitiju zaštitu Šubićevca, priprema se prijedlog za proglašenje Šubićevca mediteranskim parkom (park šumom ili pak hortikulturnim spomenikom prirode). Šubićevac je brdo ponad Šibenika i omiljeno izletište planinara i turista. Na vrhu se nalazi tvrđava Šubićevac Barone, po barunu Ch. M. Deganfeldu, koji je 1646. organizirao obranu grada Šibenika od Turaka. Ono što čini Šubićevac zanimljivim jest njegova submediteranska brdska vegetacija, po čemu je izuzetan spomenik prirodne baštine i prirodna atrakcija koju valja posjetiti.

Nuklearni otpad u Moslavackoj gori, Trgovskoj gori i Psunju ili Papuku. Tragom članka "Nuklearni otpad će se odlagati pokraj Gline, Čazme, Pakrac ili Daruvara" objavljenog u Panorami od 9. listopada, upozorenja su planinarska društva i suradnici KZP i eko patrola na moguću opasnost od radioaktivnog otpada (RAO). Prema Strategiji prostornog uređenja RH, predviđene su četiri moguće lokacije RAO: Trgovačka gora (pored Gline), Moslavacka gora (južno od Čazme), Psunj (20 km od Pakrac) ili Papuk (20 km istočno od Daruvara). Upozorenje iz KZP HPS je

upućeno društvima i suradnicima KZP HPS 16. listopada s prijedlogom da usklade sva nastojanja za sudjelovanje javnosti (NVO, a prvenstveno planinarskih društava, sredstava javnog informiranja i pojedinaca) glede donošenje odluke o zbrinjavanju RAO. Ipak valja napomenuti da su predviđene rigorozne zaštitne mjere prilikom zbrinjavanja RAO, ali valja paziti kako se ostvaruju. To proizlazi iz Prava na zdrav okoliš, što je u nas i Ustavom zagarantirano.

Za učinkovitiju zaštitu voda Krke. Tragom članka U prvoj fazi voda će se izuzimati iz Čikole, objavljenom u Slobodnoj Dalmaciji, u studenom je u Šibeniku provedena rasprava o izgradnji vodocrplišta na rijeci Krki. Odlučeno je da se u prvoj fazi voda uzima iz Čikole koja utječe u Krku. Voda iz Čikole, prema najnovijim istraživanjima, kvalitetom se gotovo ne razlikuje od voda Visovačkog jezera, a zahvat iz te rijeke najmanje može štetiti nacionalnom parku Krka. To znači da treba paziti da se ne ostavi bez vode Skradinski buk, kao temeljni fenomen ove kraške vode i nacionalnog parka. Naglašeno je da je to temeljni kompromis između nesumnjivih potreba za novim količinama vode te ekologa i javnosti, pa i planinarske javnosti (poglavito planinara Šibenika), koji su podigli glas protiv izgradnje vodozahvata na rijeci Krki još prije dvije godine.

foto: Željko Poljak

Sliv Mrežnice - park prirode. Tragom članka Sliv Mrežnice - park prirode, objavljenog u Vjesniku od 8. studenog, kojim se predlaže da se sliv Mrežnice učinkovitije zaštići i proglaši parkom prirode, animirana je planinarska javnost. Predloženo je planinarskim društvima u regiji ("Dubovac" Karlovac, "Martinščak" Karlovac, "Vinica" Duga Resa i "Klek"

Ogulin) i brojnim zainteresiranim sudionicima KZP HPS, da podrže grad Duga Resu u nastojanju za proglašenje sliva Mrežnice parkom prirode ili zaštićenim krajolikom. Mrežnica je tipična gorska kraška rijeka, koju sastavljaju dva izvorišna kraka: Primišalska Mrežnica i Tounjčica. One su prava atrakcija planinskih krajolika u nas.

Hrvatski informacijski servis za biološku raznolikost. Od 4.-9. studenog, u okviru manifestacije INFO '96 na ZV, izložen je bio projekt Hrvatskog informacijskog servisa za biološku raznolikost koji se realizira putem CARNeta, za što je jako zainteresirana KZP HPS. To se zapravo izvrsno uklapa u strategijski koncept "Očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti planinske prirode", koji je nedavno

usvojila KZP HPS, a koji se realizira u dva podsustava: Očuvanja biološke raznolikosti planinske prirode i Očuvanja krajobrazne raznolikosti prirode. Podaci korišteni na taj način bitni su za ostvarenje ovoga strategijskog koncepta. O tomu su vođeni razgovori na ZV. Ponuđena je i suradnja KZP HPS na stvaranju baze podataka o krajobraznoj raznolikosti planine u nas.

(IVAN STOŠIĆ)

ORIJENTACIJSKI SPORT

30. Trofej "Torpedo" Rijeka.

Nadasve vrijedni članovi HPD "Torpedo" iz Rijeke, svojom djelatnošću u orijentacijskom sportu te redovnim izdavanjem Biltena, mogu zbilja služiti primjerom. Dana 9. studenog održan je u Rovinju 30. trofej "Torpedo", bodovan za Kup Hrvatske. Novost je što je korištena nova karta "Rovinj" omjera 1 : 10000, ekvidistancije 5 m, izdanje 1996. Posebnu zahvalnost

zaslužuje Ured CISM-a koji je ustupio karte za natjecanje. Od 153 prijavljenih nastupilo je 130 takmičara. Stazu su osmisili Ivan Radić i Edin Smlatić. Radove na startu i cilju po običaju su obavljali Sava Šepić, Ivan Radić, Edin Smlatić, Dražen Štifter i Željko Klinčarev. U ime Društva posebno se zahvaljujemo Odjelu za sport grada Rijeke i kontroloru KO HPS Tihomiru Salopeku na pomoći i razumijevanju.

Klubska tablica: 1. POK "Maksimir" 33, 2. POK "Jelen" 28, 3. HPD "Torpedo" 17, 4. HPD "Vihor" 16, 5. HPD "Sljeme" 13 itd. Pojedinačni rezultati: Seniori: 1. Tomislav Kaniški "Maksimir", 2. Edi Ocvirk "Kapela" i 3. Ivo Tišljar "Maksimir". Juniori: 1. Tomislav Varnica "Vihor", 2. Danijel Fabijanić "Jelen" i 3. Ivan Punek "Vihor". Seniorke: 1. Dunja Uročić "Maksimir", 2. Eva Meštrović "Maksimir" i 3. Neda Punek "Vihor". Junioरke: 1. Sonja Muštra "Vihor", 2. Tamara Valček "Sljeme" i 3. Jelena Telišman "Japetić". Kadeti: 1. Stjepan Hrvaj "Jelen", 2. Milan Šašić "Torpedo" i 3. Luka Kvočić "Kapela". Kadetkinje: 1. Tea Kružić "Torpedo", 2. Ana

Ješovnik "Jelen" i 3. Iva Kružić "Torpedo".

HPD "Torpedo" izdalo je 22. broj "Orijentacije". Zadržan je dobar estetski izgled, kvaliteta snimaka te posebno dobar tisk. Bilten obiluje brojnim podacima s takmičenja, kako u našoj domovini tako i podacima iz inozemstva. Posebno mjesto u biltenu zauzima članak Jakše Kopića iz Zagreba "Gorski zdrug - planinari u domovinskom ratu". Svrishodno bi bilo da se orijentacijski djelatnici preplate na bilten. Cijena je 10 kuna, a predstavlja zbilja vrijedan izvor podataka o orijentacijskom sportu.

(MILJENKO PAVEŠIĆ)

TKO JE TKO U HRVATSKOM PLANINARSTVU

ĐENKA ŠPRALJA NAJUSPJEŠNIJA DUŽNOSNICA

Na drugoj stranici ovoga broja čitamo da je HPS proglašio zagrebačku planinarku Đenkiju Špralju najuspješnjim planinarskim dužnosnikom u 1996. godini i da joj je 23. prosinca uručio na svečan način pismeno priznanje. Treba reći da je 1996. bila tek kruna, jer Đenkino organizacijsko djelovanje u planinarstvu traje već desetak godina, točnije od 1985. kada je u PD Troglav (danasa Pliva) preuzeila poslove knjigovodstva i propagande (predavanja, tisak, radio, panoci). Rođena je 19.1.1956. u Zaglavu na Dugom otoku. U Zadru je završila gimnaziju, a u Zagrebu je diplomirala na Ekonomskom fakultetu, smjer informatika. Zaposlila se u tvornici Pliva, najprije na poslovima informatike, a od 1995. radi u odjelu zaštite okoliša. Od 1980. je član HPD Pliva (tada se zvalo Troglav), gdje se razvila u vrsnu planinarku i istaknula organizacijskim sposobnostima. Godine 1985. počela je voditi društvene izlete, 1987-89. je na čelu vodičke sekcije, 1992. postaje potpredsjednicom društva, 1992-95. preuzima propagandu i u tom se razdoblju broj članstva udvostručuje. Godine 1995. polazi školu vodiča HPS i uključuje se u Stanicu vodiča Zagreb. Otada neumorno organizira masovne izlete, u zemlji i inozemstvu te drži putopisna i zaštitarska predavanja s vlastitim dijapositivima (vrsna je planinarska fotografkinja!). Samo u posljednje dvije godine održala je tridesetak

predavanja, od čega većinu za škole i knjižnice. Sudjeluje na izložbama planinarske fotografije, a njezine su Samarske stijene objavljene na naslovnicu kalendara Planine Hrvatske za 1995. g. Te godine organizira izložbu fotografija Ljepota planina, koja je postavljena u Zagrebu (na nekoliko mjesta), Jaski, Rijeci, Kastvu, Opatiji i Dubrovniku. Osobito se istaknula u zaštiti prirode. Od 1994. je član Komisije za zaštitu prirode HPS zadužena za zelenu propagandu. Iste godine organizira eko-patrolu u svom društvu, a od 1995. je na njezinom čelu te organizira 12 eko-izleta autobusom. Piše o planinarstvu i zaštiti prirode u Hrv. planinaru, Plivinom Magazinu, Bilogorskom planinaru, Vikendu, Ličkom planinaru i drugdje. Đenkina je najplodnija godina bila 1996., u kojoj organizira ciklus predavanja, piše za Zelene vijesti, tiska njihov broj 4 i 5, uspinje se na Grossglockner i Mont Blanc, organizira planinarsku školu za 35 polaznika, većinom za učenike osnovne škole, 18 izleta s 530 članova, od toga 12 eko-izleta, svaki za 50 sudionika, i ciklus predavanja o zaštiti prirode, a postaje i tehničkom urednicom Zelenih vijesti. Te godine još organizira izložbu fotografija Žumberak, s postavom u Zagrebu, Jaski i Rijeci, a na fotodijafestivalu u Fericancima osvaja prvo mjesto za slobodnu temu (ugrožene biljke) - sve zajedno gotovo nevjerojatan program za jednu jedinu osobu, uz to ženu gracilnog rasta. Spomenimo na kraju da je Đenka 1995. odlikovana Srebrnim znakom HPS i Srebrnim znakom PSZ te da je najnovije priznanje bez sumnje došlo u prave ruke. (ŽELJKO POLJAK)

IN MEMORIAM

ANTE VUJNOVIĆ

Svi koji su ga poznavali s nevjericom su primili vijest da je od moždanog udara preminuo Ante Vujnović, dugogodišnji planinar i predsjednik HPD Visočica iz Gospića. Sudbina je htjela da posljednje trenutke života proveđe baš u planini, na Mosoru, gdje je prisustvovao Zboru GSS HPS i obilježavanju 40-godišnjice rada Stanice GSS Split. Na završnoj svečanosti Anti je pozlilo, ali mu, uz najbržu intervenciju, nije bilo spasa. Umro je u španskoj bolnici 11. studenog u 5 sati, u 38. godini života. Može se reći da je bio istinski predsjednik planinara i pravi vođa. Nije mu bilo teško usred noći sjesti u vozilo i otići u Velebit da spasi unesrećenog planinara. Nije mu bilo teško u svako doba, na zamolbu planinara iz Osijeka, Splita, Makarske, Rijeke, Zagorja i s drugih strana stati na čelo kolone i voditi ih po njegovom i našem Velebitu. Svoj kratki život proveo je u brzom tempu, u skrbi za suprugu Ivanku i kćerke Martinu (11) i Mateju (2), radnim obvezama u Meteorološkoj

postaji Gospić i svestranim planinarskim aktivnostima. Svakog punog sata očitavao je vremenske podatke i prenosio ih svojoj centrali u Zagrebu, a zatim bi organizirao izlete za vikend, akcije za markiranje, suradnju za Lički planinar i štošta drugo. Ponikao je u podvelebitskom selu Trnovcu 28. 5. 1959. Koliko su ljudi cijenili ovoga vrijednog i čestitog čovjeka, najbolje se može zaključiti po velikoj koloni vozila koja je na dan pokopa dolazila iz Gospića u njegovo rodno mjesto. Nisu tu bili samo ljudi iz Gospića i okolice, nego i Zagrepčani, Splitčani, Zadrani i mnogi drugi. Tople riječi oproštaja, uz svećenika Josipa Kapša i Stipu

Zebu, uputili su Pavao Rukavina u ime HPD Visočica, Borislav Aleraj u ime HPS i GSS te Jerko Kirigin u ime Hrvatskog meteorološkog zavoda. Preranom smrću Ante Vujnovića Gospičani i gospički planinari izgubili su velikog entuzijasta i čovjeka, Hidrometeorološki zavod vrijednog djelatnika, a obitelj uzoritog oca i supruga. Neka mu je vječna slava i hvala za sve što je učinio. (TOMISLAV ČANIĆ)

PLANINARSTVO U TISKU

Glasnik Kamenara broj 3.

HPD "Kamenar" iz Šibenika objavilo je i treći broj svoga glasila, za studeni 1996. Posvećen je 70. obljetnici toga društva (osnovano je 6. siječnja 1926.). Na 16 stranica obilje je raznolikih priloga, od povijesnih i izvještajnih do putopisnih i humorističnih. Autori su Ante Juras, Žarko Milić, Katica Jurković, Rudolf Makale, Višnja Vranković, Zora Čeko i drugi. Urednica Zora Čeko uspjela je okupiti skupinu vrijednih suradnika. List se tiska u 500 primjeraka i dijeli besplatno.

Oesterreichische Alpenzeitung

U broju za studeni-prosinac 1996. donosi prilog Zagrepčanina Darka Dulara pod naslovom

"Expedition Grenland '96" u kojem on opisuje, uz skicu, prvenstveni uspon Ujarak izveden prilikom Zagrebačke alpinističke ekspedicije na Grenland. Hrvatski planinarski savez redovito dobiva ovo lijepo uređivanje glasilo austrijskog Alpinkluba u zamjenu za "Hrvatski planinar".

Julian Fisher: Cape Rock.

Knjižnica HPS dobila je, među ostalim, penjački vodič po stijenama oko južnog afričkog rta, područja velikog oko 400 km. Ima 144 stranice na formatu 21x15, s obiljem slika, c/b i kolor. Može se naručiti po cijeni od 30 dolara na adresi: Nomad Mountain Publications, 27 Geneva Drive, Newcastle, Staffs. ST52QQ, Velika Britanija.

Planinarski zidni kalendar

veličine 33,5x49 cm s 13 listova (predlist + 12 mjeseci) za 1997. godinu u cijelosti je posvećen Velebitu. Na svakoj su stranici jedna velika i po dvije manje kolor fotografije. Može se kupiti u poslovnicama HPS, Kozarčeva 22, po cijeni od 25 kuna ili tražiti telefonom-faxom 448-774 da se pošalje poštom uz otkupninu (25 kuna + poštarnina).

"Dan planinara BiH '96".

Planinar Nikola Blažević iz Zenice poslao nam je zanimljivu publikaciju od pedesetak stranica s obiljem dokumentacije, u riječi i slici, o Danu planinara BiH održanom 21.-22. rujna 1996. na Smetovima iznad Zenice, kojemu je on sam bio suorganizator. Na sletu je bilo 426 planinara iz 32 društva u BiH.

Stanica Planinarskih vodiča Split 1976-1996

naslov je brošure od dvadesetak stranica, koju je ta Stanica objavila 1996. u Splitu u povodu 20. obljetnice svoga rada. Lijep pokušaj da se otme zaboravu djelovanje više od stotine požrtvovnih splitskih planinara.

Zelene vijesti broj 5

za jesen - zimu 1996., što ih tiska u obliku biltena na zelenom(!) papiru Komisija za zaštitu prirode HPS, donose na 8 stranica A-4 formata obilje priloga o zaštiti prirode i okoliša, s osobitim osvrtom na planinsku prirodu. Urednik je Ivan Stošić.

(ŽELJKO POLJAK)

VIJESTI

HPD "Bilogora" iz Bjelovara

završava ovogodišnju uspješnu planinarsku sezonom. U razdoblju ljeta-jesen bilo je više lijepih akcija, od kojih je najznačajnija ekspedicija "Mont Blanc - Matterhorn '96" krajem srpnja s 31 planinarem. Od toga su se dvanaestorica popeli na vrh Europe, a trojica su u pokušaju da osvoje teški Matterhorn stigli na značajnih 4000 metara visine. Lijepo vrijeme i dobra volja sudionika ekspedicije pridonijeli su ovom vrijednom uspjehu. U kolovozu se kušalo nešto novo: hladno i vlažno, pomalo opasno iskustvo spusta čamcima niz divlje vode rijeke Dobre. Dvadesetak kilometara brzom vodom niže hidroelektrane Gojak donijelo je sudionicima akcije malo straha i puno veselja. Jesen je počela ugodno i veselo na susretu u Feričancima. Uvijek veseli Slavonci, proveli su nas svojom zanimljivom stazom "Kroz vinograde i šume". U listopadu se veselje nastavilo na vrhu

Bilogore na već tradicionalnoj kestenijadi. Uz vruće kestene i dobru glazbu, mnoštvo se planinara ugodno družilo i zabavljalo. U listopadu je upriličen susret članova ekspedicije u Francusku, pozvani su gosti i održano je prigodno predavanje popraćeno diapozitivima. U studenom je izveden pohod na Hahliće. Uvijek ljubazni i gostoprimaljivi Davor lijepo nas je ugostio u domu i uputio na istraživanje Paklenog i Mudne doline. Ova potonja mnogima je pričinila iznenadenje, pruživši im ambijent penjanja po vrhovima Alpa. Krajem studenog ugostili su nas Daruvarčani i proveli stazom od Bastaja preko Gradine i Dobre kuće do Petrovog vrha. Staza se u zimskim uvjetima pokazala zanimljivom i dosta zahtjevnom. U ovom je razdoblju markirana i nova staza po Bilogori, od Rakitnice i preko Višnjevca do Kamenitovca, za koju se očekuje otvaranje. Do kraja ove uspješne planinarske godine ostao nam je još poneki izlet Hrvatskim zagorjem.

(ZVONIMIR ČAMILOVIĆ)

15 godina "Vagona"

U petak 19. prosinca održan je u varaždinskom Domu željezničara svečani koncert i proslava 15. godišnjice postavljanja planinarskog doma - željeničkog teretnog vagona, na Dugom vrhu (240 m). Taj je vagon poklonila željeznička uprava iz Zagreba na traženje tadašnjeg predsjednika, pok. Vladimira Majnarića. Kulturno-umjetnički program održali su članovi KUD Hrvatskih željeznic iz Varaždina. Dodijeljena su priznanja društva a i priznanja HPS iz Zagreba zaslужnim članovima HPD "Dugi vrh".

(JOSIP SAKOMAN)

40. OBLJETNICA HPD HPT "UČKA" Rijeka.

Članovi "Učke" u Rijeci, popularno zvani poštari, obilježavaju 16. ožujka 1997. godine četrdesetu obljetnicu zbilja primjernog planinarskog djelovanja. To je jedno od rijetkih društava koje je od svoga osnutka svake nedjelje imalo organiziran izlet! Predviđeno je da se obljetnica proslavi izletom na vrhunac Lome ponad Matulja, u masivu planine Učka. Na vrhunac vodi dobro markirana staza koja počinje u selu Zvoneće te se spušta u selo Veli Brgud. Stazu je izgradilo društvo "Učka". U 1997. godini predviđena je za izgradnju još jedna staza na tom prostoru. Po završetku izleta je u Velom Brgudu, u gostonici popularnog Gorana, inače mecene "Učke", zajednički ručak, a zatim planinarsko veselje. Poželimo "Učkarima" i dalje tako djelotvornu planinarsku aktivnost. Sretno!

(MILJENKO PAVEŠIĆ)

UČKA '96.

Omladinska sekcija HPD "Zagreb-Matica" u suradnji s PD "Orljak" iz Opatije priredila je dvo-dnevni izlet 21. i 22. rujna pod nazivom "Liburnijski vrhovi Učke", a povodom Skupa planinara i ljubitelja prirode Učka '96, Veprinac 22.9.1996. i Svjetskog dana čistih planina 26.9.1996. Nezapamćena kiša omela je planinarski pohod već na početku, pa nam je prvi dan preostao razgled Opatije, i to zahvaljujući stručnom vodstvu barba Marija, Balde Stanta i Željka Rubeše, koji su uložili sve svoje mogućnosti da nam uljepšaju nemilosrdno kišni dan. I uspjeli su. Uz povijesne reminiscencije Opatije, nije izostao ni topao tradicionalni doček na suhim smokvama, lovozačom i raznim sokovima, koje su nam brižljivo servirale male Opatijske unutar Ljetne scene. Zahvaljujemo im. Kiša nas je pratila i u razgledu Mošćenica. Spustili smo se stubama do M. Drage i busom produžili u Lovran na prenoćište u Domu željezničara. Sutradan je kiša i dalje lila "kao iz kabla". Samo nekolicina najodvažnijih zaputila se na Vojak i na Orljak, a ostali su busom produžili za Veprinac i tu obišli i izložbu "Učka - park šuma!", povodom skupa planinara i ljubitelja prirode Učka '96. Održan je tim povodom i sastanak predstavnika istarskih PD-a, na kojem se dogovaralo o zaštiti Učke kao parka prirode. Organizatori skupa bili su PD "Orljak" Opatija i Komisija za zaštitu prirode HPS. Kiša je i dalje lila bez prestanka sve do Zagreba. Ostale su nam nezaboravne male Opatijske i naš vodič po opatijskoj rivijeri barba Marijo.

(M. T.)

CRTICE S KLEKA

Posljednjih dana listopada završena je izgradnja heliodroma na Kleku, koji se nalazi neposredno podno vrhunca. Tijekom radova koji su trajali tjedan dana, radnici su obitavali u domu te se, pored noćenja, koristili i kuhinjom doma. Izvođač radova MUP RH za naknadu za korištenje doma helikopterom je prevezao veću količinu građevinskog materijala koji će se iskoristiti za popravke kuće. Prevezena je i hrana te piće potrebno za opskrbu. Eto, tko ne želi pješice, može sada na Klek i helikopterom! Dana 14. i 15. studenog diverzantska postrojba HV na Kleku je uvježbavala penjanje i spuštanje. Bilo je pravo zadovoljstvo gledati mlade vojake, dobro opremljene alpinističkom opremom, kako vješto savlađuju litice Kleka. Toga se dana zbio i rijedak događaj - dolazak triju svećenika u dom na Kleku. Bez planinarske opreme, onako u civilu, osvanuše u domu. Malo začuđeno pitam ih kako to da dođoste ovamo. Eto, idemo iz Rijeke na seminar u Zagreb, pa usput svratismo ovamo. Inače, ovih je dana mjeseca studenog na Kleku neobična meteo-situacija: sunce, bez vjetra, šećemo samo u košuljama. Ispod nas magleno more, vrhunci strše kao otoci. Mislim kako oni dolje negoduju zbog magle, a eto, Klek okupan suncem.

(MILJENKO PAVEŠIĆ)

Otočki planinari na Velebitu.

Članovi HPD "Gromovača" iz Otočca su 24. listopada organizirali jednodnevni pohod u Paklenicu. Ispred planinarske kuće u Otočcu, s autobusom "Autoprijevoza" iz Otočca, krenuli smo kroz Gospić i Gračac, zastali kod "Ličkih krovova", da bismo preko prijevoja Prezida došli do Starigrada, koji je to jutro bio okupan toplim zrakama jesenjeg sunca. Na ulazu u Park dočekali su nas ljubazni domaćini, djelatnici Nacionalnog parka, ponudivši vodiča za posjet podzemnom gradu koji je sagradila bivša JNA. Prolazeći kroz nepregledne labirinte postalo nam je jasno kolik je novac i materijal tu bio utrošen i kolika je nanijeta šteta ovomu božanstvenom djeliću prirode. Zatim smo se uputili kroz klanac Velike Paklenice. Nakon dva sata svi smo se našli na okupu ispred planinarskog doma, gdje smo se odmorili, ručali i ponovno krenuli istim putem kući. Bio je to nezaboravan doživljaj i užitak s netaknutom prirodom. Drugi je izlet bio na Zavižan. Na naše iznenadenje i veliku radost, na samom je Zavižanu toga jutra bilo oko tri centimetara snijega. U domu su nas sačekali uvijek gostoljubivi naši znanci i veliki prijatelji gospodin Ante i Drago Vukušić, meteorolozi i domari, kao i naša

četveročlana prethodnica na čelu s inž. Grahovcem, koja je stigla dan prije, te nam je skuhala topao napišak i planinarski ručak. Nakon odmora podijelili smo se u dvije skupine, tako da su naši juniori obilazili Botanički vrt i obližnje vrhove, a ostali su krenuli zajedno s predsjednikom društva, gospodinom Antonom Plavčićem (koji je velik poznavatelj velebitskih staza), Premužićevom stazom do najdražeg nam vrha Gromovače (1675 m). Zatim smo se uputili prema Rossijevom skloništu (1580 m), a po povratku u dom na Zavižanu dočekao nas je planinarski ručak. Uz kraći odmor, kupnju suvenira, razgledavanje okoliša, s posljednjim nostalgičnim pogledima na prelijepе vrhove Velebita i otoke i s obećanjem da ćemo ponovno doći, pošli smo svojim kućama na zaslužen odmor. (M. M. i A. P.)

Planinarska kuća "Sveti Gavdent" na Osoršćici

Planinarska kuća "Sveti Gavdent" na Osoršćici, na otoku Lošinju, posve je dovršena te može primiti planinare ne samo u prolazu, već i na dulji boravak. HPD "Osorščica", Mali Lošinj, potpuno je opremljeno kuću. Ona ima tri prostorije. Spavaonica sa zajedničkim ležajevima može primiti na spavanje 20 ljudi. Ležajevi su opremljeni feder madracima, dekama, poplunima, jastucima i novom posteljinom. Kuhinja je opremljena

plinskim štednjakom, sudoperom, radnim stolom, ormarićima i policama za suđe. Kompletno novo suđe i pribor nabavljeni su za veći broj ljudi. U prednjem dijelu kuhinje nalazi se kameni točionik koji je vrlo lijepo uklapljen, a ispred njega je lijep prostor za prijem gostiju - recepcija. Treća je prostorija opremljena kao blagovaonica i prostor za boravak. Ima 20 sjedala oko velikoga zajedničkog stola, a u kutu prostorije je starinski otvoreni kamin. Ispred kuće je uredena terasa za sjedenje, s koje je prekrasan vidik na more, otoke, cijeli Velebit i Istru, a za lijepog vremena pogled seže i do talijanske obale. Grijanje kuće riješeno je s peći na drva i kaminom, voda cisternom od 80 m³ (puna je), a struja agregatom. Zahod je izvan kuće južno oko 50 m. Za komunikaciju je nabavljena radio stanica. Najlakši je i najbliži pristup kući iz Osora novo uredenom i markiranom stazom, a traje sat i 30 minuta. Prilaz vozilima nije moguć, što ujedno znači da su sav materijal i opremu donijeli vrijedni planinari na ledima, bez ičje pomoći. Kuća je uvrštena i kao šesta kontrolna točka ophodnice "Osorščica". Blagdanom, subotom i nedjeljom kuća je otvorena i opskrbljena pićem i jednostavnim jelima. Skupine molimo najaviti unaprijed na tel. 051/232-683 predsjedniku društva (Bolto Gaberšek) ili na 051/232-218 rizničarki društva (Radojka Aleksa). Planinarenje Osoršćicom moguće je cijele zime, jer je ovdje blaga i bez snijega. Dobro nam došli! (BOLTO GABERŠEK)

Izvođenje radova na planinarskoj kući

foto: R. Aleksa

"HRVATSKI PLANINAR" U ŠKOLE!

Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske preporučilo je naš časopis školama kao neobaveznu literaturu zbog njegove edukativne vrijednosti. Molimo sve naše čitatelje koji mogu utjecati na ravnatelje škola da im preporuče pretplatu na časopis i pokažu mišljenje Ministarstva. Dovoljno je da se škola telefonski ili faxom javi poslovnicima Saveza (448-774).

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PROSVJETE I ŠPORTA

Uprava za programiranje, udžbenike i razvoj
Odjel za programiranje i usavršavanje

KLASA: 60209/96-01/693
URBROJ: 532-03-01/6-96-1
Zagreb, 6. 11. 1996.

Hrvatski planinarski savez
Zagreb, Kozarčeva 22

Predmet: Mišljenje o mjeseca "Hrvatski planinar"

Suglasni smo s vašom tvrdnjom da mjesecnik "Hrvatski planinar" ima, među ostalim, i edukativnu vrijednost. Također, držimo da se tim časopismom popularizira i šport koji ima veliko značenje za zdravlje. Zato smatramo da je korisno proširiti krug čitatelja u školama, uz napomenu da o pretplati odlučuju škola ili učenici. Na obveznost pretplate mi ne možemo utjecati, ali možemo potvrditi da bi vaš časopis, kao neobvezna literatura, dobro došao u svakoj našoj sredini, ponajviše radi popularizacije aktivnosti koje poduzima vaš savez.

Mišljenje satavio viši savjetnik mr.sc. Krešimir Pleša

S poštovanjem,

Načelnik Odjela

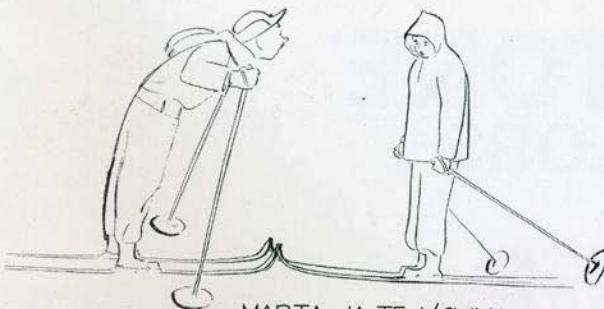

HUMOR

UREDUIJE: IVAN PAHERNIK

JURA. OBEĆAL SI DA NEBLIŠ PIL!

MARTA. JA TE VOLIM!

STVARNO JE DOBAR!

Cajzeki

SENAID SERDAREVIĆ

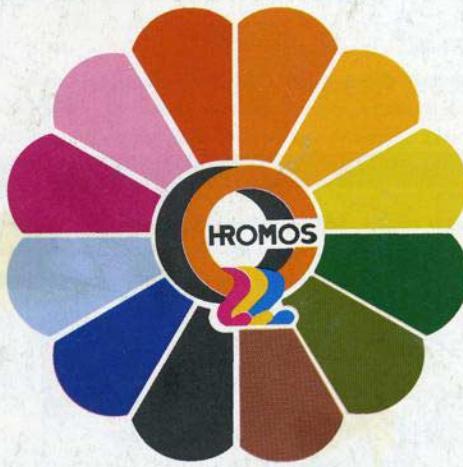

Čamac na Mrežnici

foto: Đenka Špralja

PANTONE® COLORS

CHROMOS dd **CHROMOS**

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

Printing Ink Factory Samobor - Croatia